

MAGYAR GYÁR- ÉS KÉZMŰIPAR 1771—74-BEN.

Irta: K. KARLOVSZKY ENDRE.

1771. június 21-diki kelettel 3145. udv. szám alatt Mária-Terézia királynő leiratot intézett a nádorhoz, mint a magyar királyi helytartó-tanács elnökéhez, melyben kijelentvén, hogy a kereskedelem előmozdítása szempontjából szükséges volna tudni, miféle iparczikkek készülnek, s milyen gyárak vannak Magyarországon, elrendelte, hogy a magyarországi megyéknek és városoknak körrendeletileg azonnal meghagyassék, hogy a leirathoz csatolt táblázat értelmében jelentést tegyenek arról, miféle czikkek?, hol?, körülbelül milyen árban?, miúgy mennyiségben? s átlag mennyi idő alatt készülnek náluk, s e jelentések a helytartótanács központi gazdasági bizottsága által összegyűjtetvén és átvizsgáltatván, annak véleményével együtt hozzá felterjesztessenek. A mellékelt táblázatban, mint olyan, amely felől jelentés kívántatik, meg van említve a dróthuzó, esztergályos, fésűs, galanterie-áru, gombkötő és gomböntő, kalapos, kártyacsináló, keztyűs, kordován-készítő, ötvös és aranyverő, paplanos, paszomántos, posztószövő, rézőntő, takács, timsó-üveg- és vasipar, a táblázat pedig az iparczikkek nevének, előállítás helyének, minőségének, helyi árának s az iparosok és ügynökeik neveinek feltüntetésére szolgáló rovatokra van osztva. Ez a leirat az 1772. február 27-diben annyiban nyert még kiegészítést, hogy ez utóbbiban annak a kipuhatólása is elrendeltetett, vajjon ezekből az iparczikkekből szállítatik-e ki egyáltalán, s ha igen, mifajta s kik által az osztrák örökös tartományokba? A helytartótanács e leiratoknak azonnal engedelmeskedvén, már 1771. július 1-én kibocsátotta megfelelő rendeletét az összes törvényhatóságokhoz, s ez első rendeletet egész 1774-ig, amikorra az összes jelentések¹⁾ beérkeztek, évente 2—3 is követte, részint sürgető, részint a hiányos jelentések kiegészítését követelő. Amire nagy szükség is volt, mert a felhívásnak a törvényhatóságok eleinte nem igen engedelmeskedtek. Indolenciájuk s talán a megadóztatástól való félelem következtében jó részt kevés fáradtsággal akarják tultenni magukat a kelle-

¹⁾ Ezek — melyeknek alapján ezen összeállítás is készült — az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályának „*Oeconomica*” gyűjteményében őriztetnek.

metlen dolgon, s csak ismételt meghagyásokkal lehet őket nyilatkoztatni. Így például Szakolcza városa 1772-ben panaszolva jeler van ugyan egynehány ötvöse, timárja, késese, gomkötője, szövője, fésűse, süvegese és kalaposa, de a helyi és körzetszükségletnek sem tudnak megfelelni. Nemhogy kivitelre hatna, de helyben sincsenek kereskedői, hanem még Pozsonyból, Prágából s a morva Hradistýéből jönnek zsidó házalók, akik ruhafélékkel látják el a szegény embereket. De a sürgetés 1773-ban már tisztességes iparról tanuskodó kimutatást küld be. A városa az 1771-iki felhívásra semmiféle iparról sem akar tudni. 1772 végén ellenben már beösméri, hogy vannak a városban karasim, szövő mesterek, sőt egy más posztószövő is akadt, aki „Frisch”-nek nevezett posztót készít, s csak harmadszori felhívásra részletek a posztóiparát, úgy, ahogy, megemlítvén az árakat is. Trencsé városa 1772 végén röviden csak annyit jelent, hogy ott közönséges posztóposztón kívül egyebet nem szőnek, s marhabőrön kívül más nem csereznek, 1774-ből azonban már részletes kimutatást terjeszt a posztóseiről, kordován-készítőiről, gomkötőiről, süvegeseiről, fésűseiről és posztószövőiről. Ilyen példa van tömegesen.

A helytartó-tanács erélyességének köszönhető nagyrészt, hogy valami eredménye mégis lett a dolognak. Sok nem, az igaz, mert minden sürgetés és fenyegetés daczára a jelentések nagy része hiányos. A kitöltött kérdéseknek mindenikére alig egynehány felel meg, a legtöbb azt hiszi, hogy eleget tett kötelességének, ha megírja, hogy megvannak ugyan a rendes mesteremberek a megyében vagy városban, de csak éppen a helyi szükséglet számára dolgoznak, s így nincs felőlük mit mondan. Mások pedig csupán az export kérdését tartják szem előtt, s ha afelől nem jelenthetnek semmit, mást sem mondanak. Így magyarázható meg azán, hogy aránylag nagyobb városokból, p. o. Kassa, Lőcse stb., sőt megyéiből is az ipar teljes hiányát jelentik. Némely törvényhatóság ismét csak a cikkek helybeli árait közli, van végre olyan is, amely nem merle egy kis tréfát üzni a felsőbbbséggel. P. o. Szabolcsmegye hivatalos komolysággal jelenti, hogy a rovatos táblázatot a minta szerint leírólva és kitöltve /- alatt mellékeli, azonban a kimutatás egyetlen rovatát sincsen kitöltve. Így tesz Lőcse is, hűségesen elkészíti a kimutatást, de legalább már a kísérő-levéiben jelzi, hogy semmi sincs benne.

Látnivaló, hogy ezekből a hiányos jelentésekből kiszedeti a valódi közlött adataink, általános képét az ország iparának nem adhatjuk. De nemcsak a hiányosság az egyetlen hibájuk. A statisztika akkor még nagyon megbízhatatlan volt, úgy, hogy a kimutatások számai kétségnek nem vehetők. Hanyag tisztviselők akkor is csak voltak, kik így

keztek a dolognak a könnyebb végét megfogni. Ez aztán meglátszik a munkán. P. o., hogy csak egy kis részletet említsek, a veszprémmegyei egyes járásokról készített kimutatásokból az első tekintetre kiviláglik, hogy lemásoltattak egymásról, részben pedig arányosítva vannak a számok az iparosok száma stb. szerint.

A kimutatott munka mennyisége sem felelhet meg mindenütt a valóságnak. Sok helyütt nem azt mutatják ki, mennyit készítenek az iparosok tényleg, hanem azt, mennyit csinálhatnának, ha p. o. vevőjük volna, ha idejük kedvezne stb., szóval a számok föltételesek. Néhol nagyon indokolt az a gyanu is, hogy az illető iparos nem a felsorolt többféle fajtájú és minőségű árucikk mindenikéből készítheti el a megjelölt idő alatt a kimutatott mennyiséget, hanem egy-egy fajta, sőt esetleg csak egy-egy minőségű áruból készíthetne annyit, ha az egész időn át csupán ilyen egyfajtájú vagy minőségű árucikken dolgoznék. Ez áll például Pozsony városa kimutatásainál. De bizonyossággal megállapítani ezt, ha csak határozottan kifejezve nincsen, mint p. o. a lökúti üveggyárnál, lehetetlen a jelentések rendszertelensége miatt.

Fölösleges munka lenne az is, ha a jelentésekből, hol majd az egy nap, majd az egy hét, egy vagy három hónap alatt készült iparcikkek vannak kimutatva, az egész év alatt végzett munka mennyiségére akarnánk következtetést vonni. A mult századbéli iparos nem olyan, mint a mai, a ki csak a mesterségéből él. Az jobbára mellékesen üzte iparát, jórészt, mint a jelentések is konstatálják, földmiveléssel foglalkozik, földmunka idején nem dolgozik, vagy pedig csak a vásárok előtt készít magának annyi készletet, amennyit eladni remélhet. A műhelye sem olyan, mint ma, némelyik rossz időben, télen stb. nem is dolgozhatik benne.

Első tekintetre a számadatok megbízhatlanságát az a körülmény is bizonyítani látszik, hogy ha az iparosok számának s készítményeiknek összevetéséből következtetést akarunk vonni arra, mennyit dolgozik átlag egy iparos, nagyon különböző számokat kapunk, s az egyik munkája sokszorosán meghaladja a másikat. Azonban itt tekintetbe veendő az, hány segédmunkással dolgozik valaki, ami csak ritka esetben van kitüntetve; mennyi nyers anyagot haphat; mennyi kész munka eladására számíthat, s ez magyarázza meg a látszólagos nagy különbségeket.

Az árak különbözőségét pedig természetesen a cikkek anyaga s a rájuk fordított munka mennyisége. Azonban néhol ez sem elég, s ilyenkor nagyon közelfekvő az a feltevés, hogy hanyagság vagy tudatlanság okozta tévedéssel van dolgunk.

Mindeme hiányok daczára az ipar történetével foglalkozó elég érdekes és becses adatokat fog találhatni az alábbiakban Magyarország multszázadvégi kézmű- és gyáriparáról. A gyár elnevezés különben

nagyon relative veendő. Azt a mostani megkülönböztetést, mely szerint a gyárat a géppel való dolgozás teszi, alig lehet alkalmazni ebben az időben, mikor gépek, — értve alatta nem emberi erővel hajtottakat — használatban nincsenek. Tehát csak az üzem nagyobb vagy kisebb volta határozhat. Csakhogy az nagyon a helyi viszonyoktól függ, mit hol tartanak kisebb vagy nagyobb üzemnek. Például Kis-Béren gyárosnak mondják azt, aki 10 posztószöveget foglalkoztat, ellenben a győrmegyei Szigeten csak egyszerű iparos az is, aki 28 legénnyel dolgozik.

Meg kell végre emlitenünk, hogy a jelentések csakis Magyarországra szorítkoznak, Erdély és a temesi bánság kivételével, s hogy az árak mindenütt rajnai forintok szerint értendők.

*

A jelentések szerint 11 megyében nincs sem gyár, sem kézműipar s a szükséges ipárcikketeket máshonnét hozzák be. Ezek: Békés, Borsod, Csanád, Esztergom, mely — mint a jelentés mondja — szegény megye, nevezetes helye nincsen, s a mire szükség van, többnyire Pestről hozzák a megyei, szűken élő és kereső kereskedők, s azt is apró mennyiségekben; Gömör, Liptó, Máramaros, mely azt jelenti, hogy minden árut Bécsből vagy Debreczenből hoznak a kereskedők, Szabolcs, Tolna, Torna és Ugocsa.

Ellenben, ha van is az iparnak némi nyoma bennük, de általában mégis pang az a következő megyékben:

Arad, hol a mesteremberek kész árut nem tartanak, s a tehetősebb lakosok maguk másunnan hozzák azt, amire szükségük van.

Árva, melynek lakossága vásznat sző, s azt az országban szét-hordja, de az osztrák tartományokba nem viszi ki.

Bács, ahol volt ugyan Apatinban egy posztógyár, de már az is elpusztult. Ujvidéken csak néhány mesterember, — sarkantyus, szabó, csizmadia és timár — dolgozik alkalomadtán, s él meg szűken, sőt Zomborban is Bécsből és Gráczból hozott árukkal látják el a közönséget, mert van ugyan néhány gombkötő és egy takács a városban, de ezek inkább ötletszerűleg szabják meg az árakat, s azok emiatt annyira változók, hogy rovatokba sorolni alig lenne érdemes.

Baranya, ahol p. o. Siklóson van ugyan egy timár, de csupán annyi bőrt cserez ki, amennyire szüksége van, egyébiránt pedig csak háziipari cikketeket készítenek megfelelő mennyiségben.

Csongrád, ahol csupán *Szegeő* városában él egynehány mesterember: ötvös, keztyűs, gombkötő, süveges, kalapos és fésűs, akik a városban üzik mesterségüket, s készítményeiket a vásáron vagy otthon, egyenként vagy pár darabonként adja el, de ezek csak épen hogy meg-

élhetnek, s olyan nagy számban nem készítik czikkeiket, hogy azokkal kereskedést üzhethnének vagy nagyobb megrendeléseknek megfelelhetnének.

A *Hajdúvárosok* s a *Jászág és Kunság*, ahol csupán Árokszálláson készítenek házilag gombkötő munkákat, s a finom selyemzsinór rőfjét 6, a közepeset 4¹/₂, az olcsóbbét 3 krért adják, Szent-Mártonban pedig süvegeket, s párját 2 frt 7 kr, 1 frt 42 kr,illetőleg 1 frt 24 krjával árulják.

Hont, melynek négy kerülete közül csakis a kis-hontiban üznek némi ipart, városai közül pedig Selmeczen a város hegyes fekvése, az ásványos alkatrészekkel megfertőzött víz és a teljes fahiány miatt nem is létezhetnének gyárak, ami pedig kézműveseit illeti, azok csak megrendelésre dolgoznak, Bélabányán pedig van ugyan ötvös, azután kovácsok, gombkötők, süvegescs és fésűsök is laknak benne, de szegénységük és a mesterségükhöz szükséges anyagok hiánya miatt nem dolgozhatnak;

Pozsony, ahol az ipar a városokra és azoknak közvetlen környékére szorítkozik, de Bazin városa megjegyzi, hogy mindenféle iparosai vannak ugyan, azonban olyan nyomoruságos szegények, hogy közülök csak a posztószövőök és timárok folytatják mesterségüket;

Sáros, ahol lenvásznat szőnek és durvaposztót készítenek háziiparilag, de csak annyit, amennyi magában a megyében könnyen elfogy. Eperjesen van ugyan timár, keztyűs, kalapos, gombcsináló, fésűs és posztószövő, de nagy szegénységük s úgy a pénz, mint a nyersanyag hiánya miatt, mely mesterségükhöz szükséges, nagyobb mennyiségű cikket, úgy hogy állandó készlettel rendelkezhetnének, nem állithatnak elő. Különben vevőjük is alig akadna. Ezért csakis megrendelésre s alku szerint dolgoznak, s kivitelről, természetesen, szó sem lehet. Azt a durva, fehér posztót, amit ott szőnek az iparosok, még olyan mennyiségben sem tudják előállítani, hogy a helybeli és szomszédos vásárokon a parasztok szükségletét fedezhetné. Ez áll a kalaposok és süvegescsokra nézve is. Kis-Szebenben pedig ritkán s akkor is kis mennyiségben fordulnak elő kézműipari készítmények, de ezek csak a parasztoknak valók, s nem érdemlik meg a feljegyeztetést.

Szatmár, ahol vannak gyapjuszövőök, szűrposztó-ványolók, pokróczkésztők, vászonszövőök, cserepesek és fazekasok, de csupán a földnépe számára dolgoznak.

Szepes, hol a városokban van ugyan némi ipar, de például Lőcse jelentésében megjegyzi, hogy a mesterembereknek kisebb gondjuk is nagyobb a mesterségük üzésénél, ellenben buzgón üzik a földmívelést.

Turóc, hol különböző színű és áru posztót készítenek ugyan, de nem kivitelre valót.

Ung, ahol az asszonyok szőnek posztót háziiparilag, s abból készíti a földnépe a gálának nevezett öltözetet.

Vas, ahol van ugyan némi ipar, de Kőszegről azt jelenti a tanács, hogy ott a vízhiány miatt nem is lehetne gyár, a kézműipari czikkeket pedig sokféleségük miatt nem lehet rovatokba szeálni; s végre:

Zemplén, mely egyszerűen csak annyit jelent, hogy Rudlyón és Zamutón van vashámor.

*

SZÖVŐ ÉS FONÓ IPAR.

A legelterjedtebb az országban. Még ott is, hol — legalább a jelentések szerint — alig mutatkozik valami jele az iparnak, házilag készíti a föld népe a durva posztót vagy a vásznat, sőt Hontmegye jelentése szerint a gyapjuzsinór készítése is háziipar. A gácsi posztó- és szövetgyár készítményeit az egész ország vagyonosabb része viseli, messze vidékekről is kapja a megrendeléseket. Az export azonban meglehetősen csekély, mindössze Pozsony és Nyitramegye szállít ki bizonyos nem jelentékeny mennyiségű karton- és czicz-szövetet az osztrák tartományokba, s ugyancsak Nyitramegye zsinórt Ausztriába, sőt Bajorországba is. Megjegyzendő, hogy a jelentésekben a rőf alatt mindig az ugynevezett bécsi rőf értendő.

I. Gyapju-ipar.

1. Posztószövő és ványoló.

Aradmegye.

Az oláh nép a saját használatára készít a megyében durva gubaposztót.

Barsmegye.

Körmöcbánya városának hat posztószövője van. Ezek közül négy évente készíthetne 2000 rőf festett, a másik kettő pedig 600 rőf fehér posztót, ha el tudná adni.

Oszlányban a gubaposztó 28 rőfös végjét 6 frt 30, 4 frt 30 és 4 forintjával készítik.

Aranyos-Maróthon, *Szent-Benedeken* és *Kis-Tapolcsányban* vannak posztószövők, kik többnyire a bányavárosokban adják el áruikat. A finom és közepes minőségű posztó 30 rőfös, a selejtes 28 rőfös végekben 60 frt, 45 frt és 33 frt 36 krjával kél végenként.

Fölfaluban végre vannak szürke posztó-ványolók, kiknek készítményét a szomszéd vármegyékben, sőt Pesten is vásárolják a szabók.

Győrmegeye.

Győr városában két posztószövő 2 frt 6 kr, 1 frt 45 kr és 1 frt 24 krjával készíti a posztó rőfjét.

A tóközi járásban, illetőleg *Szigeth* püspöki városban négy posztószövő dolgozik. Finom posztót azonban csak egy készít közülök, aki 28 munkással dolgozik. Háromféle — a gyapju minősége s a használt festék szerint különböző — finom posztót készít, 42 rőfös végekben, 24 véget mind a három fajtaból s 117 frt 36 kr, 100 frt 48 kr és 84 frtjával árulja végjét.

A közönséges posztót három mester szövi. Egyik közülök tehetősebb, s maga ugyanannyit állít elő, mint a másik kettő együtt. Kétféle minőségű posztót csinálnak, évente mindegyikből 72 véget, 30 rőföset, 52 frt 30 és 46 frt 48 krjával a jobb minőségűnek, 48 frtjával és 39 frt 36 krjával a másodrendűnek. Itt a színezés szerint oszlik mindkét minőségű posztó két-két alosztályra.

A mesterembereknek ügynökeik nincsenek s csak írásbeli megkeresésre küldenek néha egy-egy vég posztót Erdélybe vagy Szlavóniába. Különben jórészt helyben vagy a pesti és váci vásárokon árulnak.

Hevesmegeye.

Egerben egy posztószövő havonta egy 29 rőfös vég finom, egy 28 rőfös vég közepes és egy 36 rőfös vég selejtes posztót készíthet: 58, 39 és 25 frtjával végjét. Helyben árul. Posztóványolója 16 van. Egy iparos három hét alatt készít el egy 22 rőfből álló darócz-véget s azt 7 frt 30 krért adja el.

Gyöngyösön az egyetlen posztószövő háromféle minőségű posztót csinál, s 3 hónap alatt készít el mindenik fajtaból egy 28 rőfös véget: 36 frt, 32 frt és 30 frtért. Egy posztóványolója is van, ki háromféle minőségben három hét alatt készít el egy 25 rőfös darócz-véget s 8 frt 30 kr, 7 frt 30 kr és 6 frtjával adja el.

Hatvanban posztógyár van, mely ötféle minőségű gyapjuból évente körülbelül 600 vég posztót készít. 13 ember dolgozik benne. Az I. és II. minőségű gyapjuból készült vég 25, a III—IV. minőségűből való 23, az V. minőségű 20 rőffel számíttatik. Ára végenként: I. min. 63 frt, II. min. 57 frt, III. min. 42 frt, IV. min. 27 frt, V. min. 23 frt. 1771. október végén a gyár megvizsgálására kiküldött megyei bizottság 1 vég I. min., 1 vég II. min., 5 vég III. min. és 46 vég IV. minőségű gyapjuból készült szövetet talált készen a gyárban.

Komárommegye.

Komárom városában 5 posztóványoló dolgozik. 12 nap alatt 40 font gyapjuból egy ember megkészt egy 22 $\frac{1}{2}$ rőf hosszú s 7—8 rőf széles szűrposztó véget s azt 8 frtéért adja el többnyire helybeli parasztnak.

Kislér helységben van posztógyár, melyben 10 ember dolgozik. Finomabb s durvább puchói és karasia posztót és flanelt készít, még pedig: Karasiát 25 vég finomat, középest 40 és selejtest 19 véget. Puchóit mind a három fajtából ugyanannyit. Flanelt finomabbat 25, selejtesebbet 40 véget. A véget 21 rőffel számítják. A puchói és karasia posztó rőfjét minőség szerint: 1 frt 54 kr. illetőleg 1 frt 30 kr és 1 frt 12 kr-ával részint helyben, részint a győri és pesti vásárokon adják el. Hacsak harmad- vagy negyedkézből nem, az osztrák tartományokba aligha kerül belőlük.

Mosonymegye.

Nezsiderben két mesterember középfinom posztót 208, olcsót 112 rőföt csinál évente: 1 frt 12 kr, illetőleg 21 kr-ával rőfjét.

Nógrádmegye.

Balassa-Gyarmat egyetlen posztószövője 40 frt, 22 frt és 15 frtjával ad egy vég posztót.

Losonczon hat posztószövő van. Aszerint, amennyi segédet tart, egy mesterember 4 nap alatt 2—5 vég posztót is megkészt, 25 rőföt. A világoskék posztó rőfje 1 frt 40 denár, 1 frt 30 denár és 1 frt 13 $\frac{1}{2}$ denár, a sötét feketés-kéké: 2 frt, 1 frt 50 denár és 1 frt 30 denár.

Gácsan van szövetgyár, mely gyapjuszöveteken kívül egyéb fajtájakat: félselymet, plüshet stb. is készít. A jelentés csak az alább következő árjegyzéket közli, melynél az árak rőfönként értendők:

	Parcan-Barchent szövet						
	vékonyabb fonálból		vastagabb fonálból		félselyemből		Barchent bélés szövet
	széles	keskeny	széles	keskeny	széles	keskeny	széles
Közönséges színekben	39 kr.	34 kr.	51 kr.	42 kr.	57 kr.	48 kr.	51 kr.
Karmazsin vagy fehér színben	41 kr.	36 kr.	53 kr.	44 kr.	1 frt	51 kr.	53 kr.
Szász-zöld vagy világos kék színben	43 kr.	40 kr.	57 kr.	48 kr.	1 frt 33 kr.	54 kr.	55 kr.
Szép piros színben	58 kr.	51 kr.	1 frt 18 kr.	1 frt	1 frt 12 kr.	1 frt	1 frt 10 kr.

	„Drey Trath“		Ettemin		Gros de Naples	Paroles	
	széles	keskeny	Nr. 2	Nr. 4		virágos	közönséges
Közönséges színekben	1 frt 6 kr.	54 kr.	48 kr.	1 frt 57 kr.	59 kr.	1 frt 6 kr.	1 frt
Karmazsin vagy fehér színben	1 frt 9 kr.	56 kr.	50 kr.	59 kr.	1 frt 12 kr.	1 frt 9 kr.	1 frt 3 kr.
Szász-zöld vagy világos kék színben	1 frt 12 kr.	1 frt	50 kr.	1 frt 3 kr.	1 frt 8 kr.	1 frt 15 kr.	1 frt 9 kr.
Szép piros színben	1 frt 24 kr.	1 frt 12 kr.	1 frt 6 kr.	1 frt 12 kr.	1 frt 17 kr.	1 frt 30 kr.	1 frt 20 kr.

	„Strück“		Sarges de		Sattines	Quinetes	Félselyem Pamclotte	
	szép	közönséges	Nimes	Rome			széles	keskeny
Közönséges színekben	46 kr.	42 kr.	1 frt 18 kr.	1 frt 15 kr.	42 kr.	27 kr.	1 frt 12 kr.	1 frt
Karmazsin vagy fehér színben	48 kr.	44 kr.	1 frt 20 kr.	1 frt 17 kr.	44 kr.	29 kr.	1 frt 14 kr.	1 frt 3 kr.
Szász-zöld vagy világos kék színben	52 kr.	50 kr.	1 frt 26 kr.	1 frt 23 kr.	48 kr.	33 frt	1 frt 18 kr.	1 frt 9 kr.
Szép piros színben	1 frt 12 kr.	1 frt 6 kr.	1 frt 48 kr.	1 frt 45 kr.	1 frt	42 kr.	1 frt 30 kr.	1 frt 24 kr.

	„Priesser“ vagy „Leitner“ Kamelot	Felboye		Gyapju plüsch			
		egyszínű		félszép			
		vékonyabb gyapjuból	csipkés (vulgo zacket)		három színű	két színű	egy színű
Közönséges színben	2 frt 30 kr.	54 kr.	51 kr.	1 frt 6 kr.	1 frt 18 kr.	1 frt	54 kr.
Karmazsin vagy fehér színben	2 frt 36 kr.	57 kr.	54 kr.	1 frt 6 kr.	—	—	57 kr.
Szász-zöld vagy világos kék színben	2 frt 42 kr.	1 frt	57 kr.	1 frt 18 kr.	1 frt 24 kr.	1 frt 3 kr.	1 frt
Szép piros színben	3 frt	1 frt 12 kr.	1 frt 6 kr.	1 frt 30 kr.	1 frt 30 kr.	1 frt 18 kr.	1 frt 12 kr.



	Figur Felboye	Felboye	
		pettyegetett	
		vékonyabb gyapjuból	csipkés (vulgo zacket)
Fehér szász zölddel, s világos kék és szép vörös színnel	1 frt 16 kr.	57 kr.	54 kr.
Fehér és fekete közönséges szinben vörös pettyekkel	1 frt 3 kr.	54 kr.	51 kr.
Szász-zöld és szász-kék szin- ben, egyéb változó színekkel	1 frt 12 kr.	1 frt	57 kr.
Szép biborvörös színben	1 frt 24 kr.	1 frt 12 kr.	1 frt 6 kr.

	Dupla-plüsch		Cronrages		Miglice
	Angora fonalból	gyapju- ból	szép	közön- séges	
Közönséges színekben	3 frt 30 kr.	1 frt 48 kr.	42 kr.	36 kr.	20 kr.
Karmazsin vagy fehér szinben	—	—	45 kr.	39 kr.	22 kr.
Szász-zöld vagy világos kék színben	3 frt 39 kr.	1 frt 54 kr.	48 kr.	—	—
Szép piros színben	4 frt	2 frt 20 kr.	1 frt	—	—

		Minorita szövet	Huzott-Felboye			Jallones
			gyapju	csipkés		
					Közönséges színekben	39 kr.
Fekete	Szép	51 kr.	51 kr.	48 kr.	Karmazsin és fehér színben	42 kr.
					Zöld és kék színekben	48 kr.
Fekete	közön-séges	42 kr.	54 kr.	51 kr.	Vörös színben	51 kr.

Nyomtatott flanel					Haraszt (Vulgo Haras Chartae)
vörös és fekete szinben		minden egyéb szinben			
3/4 széles	42 kr.	3/4 széles	45 kr.	Közönséges színekben	36 kr.
5/4 széles	39 kr.	5/4 széles	42 kr.	Karmazsin és fehér	39 kr.
9/8 széles	36 kr.	9/8 széles	39 kr.	Szász kék és zöld	45 kr.
4/4 széles	34 kr.	4/4 széles	36 kr.	Szép piros	2 frt
7/8 széles	45 kr.	7/8 széles	33 kr.		

Nyitra megye.

Nyitra városának 3 posztószövője évente együttvéve 100 vég posztót készíthet: 1 frt 60 kr., 1 frt 30 kr., 1 frt 15 kr. és 57 krért rőfjét. A gyapjut helyben veszik.

Szakoleza város posztószövőinek száma megmondva nincs. Csak közönséges fajta kék posztót szőnek, szegényebb emberek számára valót, háromféle minőségben: 2000 rőf finomabbat, 4000 rőf középest és 8000 rőf olcsót: 2 frt 15 kr., 1 frt 45 kr. és 1 forintjával rőfjét. Részben a helybeli lakók, részben a szomszédos vásárok közönsége vesz tőlük.

Német-Prónán sok posztószövő és ványoló lakik. Számukat nem mondja a jelentés. Közönséges szürke posztót csinálnak, finomat és selejtest. Az elsőből körülbelül 180, az utóbbiból 20 véget 24 rőffel számítva. 7 illetőleg 6 frt egy végnek az ára.

Privigyének vagy 50 posztószövője és ványolója van. Csak szürke darócposztót csinálnak, a finomabból 370, a közönségesből 30 véget, 22 rőfjével számítva. A környéken árulnak: 7 frt 30 kr. és 6 forintjával végjét.

Szobotistban gr. Nyáry Józsefnek van egy kis posztószövőgyára, de kereslet hiányában csak annyi posztót sző, a mennyit helyben és a vásárokon eladhat: 1 frt 48 kr., 1 frt 24 kr. és 1 forintjával rőfjét. Azonkívül 6 posztószövője van a városnak, kik három hónap alatt 60, 30 rőfös véget készíthetnek, rőfjét 2 frt 20 kr., 1 frt 30 kr. és 1 frt 10 krjával. Helyben, s vásárokon árulnak.

Vág-Ujhelyt, Verbón és Csejtén összesen 22 posztószövő él. Rendesen kék posztót csinálnak, (ha a színe világosabb, az ára valamivel olcsóbb) s egy hét alatt mindenkük megszöhet és megfesthet egy 18 rőfből álló véget. Vág-Ujhelyt 1 frt 12 kr., 1 frt 9 kr. és 1 frt 6 kr.; Verbón 1 frt 12 kr., 1 frt 6 kr. és 1 frt; Csejtén 1 frt 9 kr., 1 frt 6 kr. és 1 frt a posztó rőfje. Helyben, s vásárokon árulnak.

Durva daróczipkórczot *Brezován, Vagyócson, Kosztolnán, Lubinán,* s *Felső- és Alsó-Bottfalván* is készítenek.

Pest megye.

Pest városának 16 posztószövője van, s ezeknek számához képest a végzett munka elenyészőleg csekélynek van kimutatva. A jelentés szerint készült 1773-ban: Fehér karasia, finom 2 vég; 1 frt 6 krjával rőfje. Kék posztó, finom: 27 vég, 1 frt 42 krjával rőfje. Vastag flanel, finom 287 vég, 48 krajczárjával rőfje, vékony flanell, közepes: 54 vég 42 krajczárjával rőfje. A vég 24 rőfös. Csináltak még ezenkívül 320 db bolyhos pokróczot 3 frtjával darabját. A fehér karasiát a temesi bán-ságban adták el, a többit helyben, s a magyarországi vásárokon.

Budán egy 28 rőfös vég finomabb posztó 47 frt 36 krba, illetőleg 35 és 28 frtba kerül.

Ó-Budán 3 iparos szövö a posztót. Naponta 12 rőföt készíthet mindenik, kétféle: közepes és olcsó minőségűt. A 19 rőfös vég ára: 17 frt és 6 frt 24 kr.

Pozsonymegye.

Pozsony városában 3 mester csinálja a közönséges posztót és flanelt. Az előbbiből 180—200, a másikkól 200—250 rőföt készíthetnek havonta. A posztó rőfjének ára: 1 frt 42, 1 frt 30 kr. és 1 frt 12 kr., a flanelé 45 és 30 kr. Helyben árulnak.

Ruhaszövetet kívülök még 2 iparos készít és pedig: Jezsuita szövetet 60 rőfös végekben, 45 frtjával végjét; „Saalon“-szövetet, festetlent, 30 rőfös végekben, 15 frtjával; kockás, fekete alapu nadrágszövetet: 1 frt, illetőleg 45 krjával rőfjét; és korona-rázsa szövetet: 16 frt 30 krjával végjét. Az elsőből 4, a másodikból 5, a harmadikból 3 és az utolsóból 8 vég készül naponta.

Bazin 14 posztószövője 1773-ban készített 100, egyenként 28 rőfből álló vég elsőrendű kék posztót, rőfjét 1 frt 40 krjával, 120 vég, 22 rőfös, közepes minőségű, kék karasia posztót, végjét 24 forintjával; olcsó flanelt 100 véget, 23 rőföst, rőfjét 1 frt 40 krjával. A szomszédos vásárokon árulnak. Többet is dolgoznának, ha el nem szednék előlük a gyapjut a zsidók.

Szent-György egyetlen posztószövője, ki egy segéddel, s négy női munkással dolgozik, ha az idő kedvez, körülbelül egy hét alatt mind a három minőségű flanelből egy-egy, 30 rőfös véget állíthat elő: 26 frt 30 kr., 24 frt és 23 frt 30 krjával áruván ott helyben végjét.

A *pozsony-várallyai* kerületben két mester van, azok is olyan szegények, hogy csak megrendelésre, alku szerint, dolgoznak.

Stomfán 3 mesterember szövö a közönséges, durva posztót, s 34 frt 40 kr., 26 frt 30 kr. és 20 frt 24 krjával árulja végjét.

Sárosmegye.

Kis-Szebenben a városi bizottság a posztószövőknél semmi kész posztót nem talált. Az iparosok vallomása szerint egyikük sem képes évente csak egy vég kék, vagy másféle posztót is megszöni, s mesteriségüket csak annyiban gyakorolják, hogy a föld népe által használt fehér gubaposztót szövök. Szegénységük miatt jobbféle gyapjut nem is vehetnek, sőt a durvát is hitelbe veszik, vagy a helybeli szabóktól vagy a szomszéd földbirtokosoktól, s adósságukat a kész gubaposztóval törlesztik.

Somogy megye.

Atádon 3 posztószövő van. Mindenik háromféle fajta posztót készít, évente 20—20 véget mindenik fajtából, végjét 24 rőffel számítva. Egy rőfnek: 1 frt 30 kr., 1 frt 15 kr. és 1 frt az ára.

Sopron megye.

Sopron városában a posztószövők, kiknek száma megmondva nincs, a karasia-posztót csinálják, havonta könnyen készíthetvén belőle 60, 32 rőfös, véget. Ezt különösen a parasztok használják, s azok is veszik. Most többnyire csak világosabb és sötétebb kék színűt készítenek, másfélrőf szélességűt, egy rőf ára 1 frt 20 denár, illetőleg 1 frt 16 d. Ha azonban piacza lenne, ezenkívül fehér, vörös, zöld és sárga színűt is készíthetnének, még pedig a vörösnek és zöldnek 1 frt 30 denár, a sárgának 1 frt 5 denár, és a fehérnek 1 frtjával rőfjét. Sokkal több ilyen posztót lehetne készíteni, ha a jó gyapjút egy mosonymegyei kereskedő idegen országokba, különösen Svájcba ki nem hordaná.

Szatmár megye.

Nagy-Bányán csak közönséges darócz-posztót készítenek, fekete, fehér vagy barna színűre festve, a melyet az ottani köznép használ ruhafélének de azt is csak a város környékére való parasztok vásárolják.

Szepes megye.

Szepes-Várallyán 5 posztószövő jórészt csak fekete, durva posztót csinál 12 frtjával végjét.

Iglón 10 frt 50 kr., 10 frt és 9 frt a posztó 24 rőfös végje.

Béla városában egy posztószövő csak közönséges posztót készít végenként 30 frtjával, s rőfjét 48 krjával. Ezt a posztót megfestés végett Bilniczbe küldi, s festve 1 frt 24 kr. rőfjének az ára.

Ezenkívül még 20 posztószövő él a megyében szerteszét, s a 24 rőfös véget minőség szerint 10 frt 50 kr., 10 frt és 9 frtjával árulja.

Trencsén megye.

A megyének külön posztógyára nincsen, mert a *Tepliczen*, Zsolna mellett működő vászon- és szövetgyár csak részben foglalkozik gyapjuból készült rázsa és castor-szövetek előállításával, de mennyit készít és milyen árban, azt nem mondja a jelentés.

Trencsén városában 38 posztószövő van. Hetenként 250 rőf finom, 375 közepes és 1250 rőf selejtes posztót készítenek: 2 frt, 1 frt 24 kr. és 1 frt 6 krjával rőfjét.

Bán mezővárosban, s az ennek közvetlen szomszédságában fekvő Ozor, Egresd és Ugrócz községekben 18 posztószövő mester dolgoz-

zik, s kívülök 40 kallós ványolja a daróczposztót. Finomabb posztó csak fehér és sötétkék színben készül és pedig negyedévenként 16 vég finom, 20 vég közepes és 32 vég olcsó mind a két színüből. Rőfje: 2 frt, 1 frt 30 és 1 frt 12 kr. Darócz készül egy negyedévben 120 vég legjobb, 160 közepes és 50 vég selejtes. Ára rőfjének 18, 15 és 9 kr. A véget 24 rőffel számítják.

Puchóban 40 posztószövő mester csinálja a világoskék, sötétkék, zöld, vörös és fehér posztót. Negyedévente egy-egy színüből körülbelül 50 vég készül, 25 rőfös. Ára a világoskék posztónak: minőség szerint: 2 frt, 1 frt 30 kr., illetőleg 1 frt 21 kr., a sötétkékeknek 2 frt 18, 1 frt 36 kr., illetőleg 1 frt 18 kr., a zöldnek ugyanannyi, mint a sötétkékeknek; a fehérnek 1 frt 51, 1 frt 24, illetőleg 1 frt 3 kr., s végre a vörösnek 1 frt 30, illetőleg 1 frt 21 kr. rőfönként.

Turóczmegye.

A jelentés egész általánosságban csak annyit említ, hogy különböző színü és minőségü posztót szönek a megyében. Az árak rőfönként 1 frt 20 kr., 1 frt 50 kr. és a finomabbé 2 frt. Eddig nem hallotta a megye, hogy az osztrák örökös tartományokba szállítának ki posztót.

Vasmegeye.

Szombathelyt 4 posztóványoló 9.frt 30 krjával árulja a daróczposztó végjét.

Rohonezon 5 posztószövő van. A posztó rőfje: 1 frt 24 kr., 1 frt, illetőleg 39 kr. Van azonkívül 4 posztóványolója is, s egy vég daróczot: 9 frt 30 kr., 9 frt 15 kr., és 9 frtjával készít.

Veszprémmegye.

Pápán 5 posztószövő él, s világoskék posztót készíthetnek kétféle minőségben, 40—40 végét, 38 és 32 frtjával végjét. Flanelt 80 véget: 22 forint 30 krjával. A jelentés nem említi meg mennyi rőf esett egy végre.

Zólyommegye.

Zólyom város posztóványolói körülbelül 6000 rőf másodrendő, s 3000 rőf egész durva daróczot készítenek, s a helybeli szabóknak adják el, kik abból gubát és nadrágot szabnak a parasztnak, vagy pedig magát a daróczot adják el a szomszédos és a helybeli vásárokon a limitált 21, illetőleg 18 kron rőfjével.

Radványon 14 posztószövő évente körülbelül 8000 rőf posztót készíthet és pedig: kék (Frantz-blau) posztót 700 rőföst, $7/4$ szélest: rőfjét 2 frt 30, 1 frt 45 és 1 frt 24 krjával. Fehérest 1000 rőföt, $7/4$ szélest, rőfjét: 2 frt, 1 frt 27 kr. és 1 frt 9 krjával. Zöldet 750 rőföt, $7/4$ szélest, 2 frt 9, 1 frt 33 és 1 frt 18 krjával. Csukaszin szürkét

800 rőföt, $7/4$ szélest olyan árban, mint a zöldet. Fehér karasiát 450 rőföt, $7/4$ szélest: 1 frt 51, 1 frt 21 és 1 frt 6 krjával. Fehér posztót, 550 rőföt, $7/4$ szélest: 1 frt 45, 1 frt 15 és 1 frtjával. Ugyanazt $6/4$ szélest 600 rőföt 1 frt 30 kr., 1 frt 6 és 51 krjával. Fehér karasiát, 550 rőföt, $6/4$ szélest, 1 frt 36, 1 frt 12 és 57 krjával. Szürke karasiát 2600 rőföt, $6/4$ szélest: 1 frt 45, 1 frt 24 és 57 krjával. Flanelt $7/4$ szélest, 600 rőföt: 1 frt 51, 1 frt 21 és 1 frt 6 krjával; $6/4$ rőföst pedig 600 rőföt 1 frt 6, illetőleg 51 és 39 krjával rőfjét.

Korponán vannak ugyan posztószövőök, de még a vásárookra sem készítenek egyetlen rőf szövetet sem, mert földmiveléssel foglalkoznak.

2. Posztó-festő.

A zólyommegyei *Radványon* egy posztófestő, ugynevezett „Schön-Färber“ dolgozik, s a következő árakon festi a posztó rőfjét: Finom concenelle festékkal, szép Pompadour, karmazsin vagy Ponso színre 2 frtért; finom ibolyaszínnel 56, rózsaszínnel 44 krért. Közepes minőségű festékkal, Ferenczkékre 21, buzavirág színre 18, gránátkékre 24, égszínkékre 15, tengerzöldre 24, aczélzöldre 21, szászzöldre 30, füzöldre, krap-vörösre vagy fahéjszínre 18, rákszinre 50, narancsszínre 20, szászkékre 30, alma- és sötétzöldre 18 krért. Közöséges festékkal: karmazsin színre 18, Pompadour-színre 18, otoponso-színre 20 és 18, tengerzöldre 16, ibolyaszín, kávébarna, fekete, császárszín és kénsárga színre 12 krajczárért.

3. Kalapos és süveg.

Bars megye.

Körmöczbánya egy kalaposának kész munkája nincs, csak megrendelésre dolgozik. Hat süvegese évente 1500 darab süveget készíthetne, ha megrendelője lenne, darabját 27 krért.

Oszlányban 6 frt, 4 frt 48, illetőleg 4 frt a süveg tuczatja.

Biharmegye.

Debreczen város két kalaposa havonta körülbelül 350 karimás kalapot készít, háromféle minőségűt: 15, 9, illetőleg 6 frtjával tuczatját.

Ellenben 10 iparos készíti a „fekete süveg“-et, és pedig ezer darabot, havonta háromféle minőségben. Ott helyben adják el: 15 forint, 10 frt 48 kr. és 7 frt 24 krjával tuczatját.

Fehérmegye.

Bicske mezővárosban egy mesterember van, s a magyar, vagy „csákó“-süveget készíti. Naponta 2, ritkán 3 drbot csinálhat meg egy munkás. Darabja 1 frtjával, illetőleg 51 és 45 krjával kél el.

Győrmegeye.

Győr városában négy süveges 1 frt, illetőleg 51 és 39 krjával csinálja a süvegnek, szintén négy kalapos pedig 3, 2 és 1 forintjával a kalapnak darabját.

Hevesmegeye.

Egerben egy süveges naponta 2 drb finom, vagy 5 drb közepes és 2 drb selejtes süveget készíthet, 1 frt 30 kr., 1 frt 18 kr. és 42 krajczárjával darabját.

Gyöngyösön egy mesteremember 2 drb finom, vagy 2¹/₂ közepes és 3 drb selejtes süveget készíthet naponta: 1 frt, illetőleg 53 és 36 krajczárjával darabját.

Hontmegeye.

Rimaszombatban egy süveges 15 nap alatt csinál meg egy tuczat legfinomabb süveget, melynek az ára 36 frt. A közepes és selejtesebb süvegek tuczatjának előállítása 8 napba kerül, s 7 frt 48 kr., illetőleg 5 frt 24 krjával vevődik.

Tiszolczon és *Nyustyán* egy-egy kalapos a finom kalap tuczatját 30, a közepesét 20, az olcsóját 10 nap alatt készíti el, s 39, illetőleg 9 és 7 frtjával adja el.

Komárommegeye.

Komárom városában 3 kalapos lakik. Egy-egy nyolcz nap alatt készíthet el egy tuczat kalapot. A nyulszőrből készültnek tuczatja 36 és 24 frt, a báránygyapjuból valóé 18, 12 és 7 frt. Pestre, Vácra, Szegedre, Kecskemétre, a Tizsántulra, a Bánátba és Erdélybe hordozzák szét a görög kereskedők. Süvegese 2 van. Egy iparos 6 nap alatt készíthet el egy tuczat süveget, 10, 8 és 6 forintjával tuczatját. Ezeket is a görög kereskedők hordják szét az országban.

Mosonymegeye.

Magyar-Óvárt egy mester évente 15 drb finom, 100 drb közepes és 260 drb olcsó kalapot vagy süveget csinál: 3 frt, illetőleg 51 és 30 krjával darabját.

Nezsiderben egy mesteremember 350 drb süveget készít évente, 36 krjával darabját.

Nógrádmegeye.

Balassa-Gyarmaton egy kalapos 16 forint 80 denár, 12, illetőleg 9 forintjával adja a kalap tuczatját; egy süveges pedig 1 frt 50 denár, 1 frt, illetőleg 65 denárjával a süveg darabját.

Losonczon 8 süveges van. Hetenként 10 nagy, 12 közepes, vagy 18 kis süveget készíthet egy-egy, darabját 1 frt 20 denár, 1 frt, illetőleg 80 denárjával.

Füleken egy süveges van, s. a nagyobb süveget 1 frt 20 denár, a kisebbet 60 denárjával árulja.

Szécsény két süvegese 1 frt 20 denáron, 1 frton, illetőleg 60 denáron adja a süveg darabját; egy kalaposa pedig 8 frtjával, 2 frtjával, illetőleg 1 frt 20 denárjával a kalap párját.

Nyitra megye.

Nyitrán két kalapos van. Mindenik egy segéddel 12 nap alatt, szakadatlan dolgozván, körülbelül 50 drb közönséges kalapot készíthet. A nyulszőr-kalap ára 3 frt és 1 frt 50 kr., a gyapju-kalapé 54 és 42 kr. darabonként. Süveges 5 van. Hetenként egy mester egy segéddel 30 süveget csinálhat 1 frt, 51 kr. és 30 krjával darabját. Ugy a süvegese, mint a kalaposok a mesterségükhöz szükséges anyagokat helyben, vagy a vásárokon veszik.

Érsekújvárt két kalapos és két süveges ugyanannyit, s ugyanolyan árban készít, mint a nyitraiak.

Szokolczán négy süveges hetenként 30 pár finomabb, 40 pár másodrendű, s 50 pár olcsó süveget készít 1 frt, 48 kr. és 42 krjával. Egy kalaposa pedig Castor-kalapot hetenként elsőrendűt 3, másodrendűt 3, harmadrendűt 4 párt készít, 8 frt, 7 frt és 4 frt 30 krjával. Közönséges gyapjuból pedig háromfélét, egyenként 6—6 párt, 2 frt, 1 frt 30 és 1 frt 12 krjával.

*Nagy-Tapolcsány*nak két kalaposa van; egyik két, a másik egy segéddel dolgozik. Egy ember naponta egy kalapot készít, hetenként pedig feldolgoz: nyulszőrt 20 latot, bárány- és közönséges gyapjut 24 latot. A kalap ára 3 frt, 1 frt 30 és 45 kr. Azonkívül három süvegese van, kik közül kettő egy-egy segéddel dolgozik. Egy ember jobb-fajta gyapjuból naponta 2, hetenként 12 süveget, közepes minőségűből 24-et, közönségesből 30-at csinál. Darabját 45, 24 és 13 krjával adják. Ugy a kalaposok, mint a süvegese, csak helyben és a vásárokon árulnak.

Szobotiston az egyetlen kalapos három hónap alatt 240 kisebb kalapot, az egy süveges pedig ugyanannyi idő alatt 300 süveget elkészíthet. Az ár nincs megmondva.

Szeniczén az egy süveges három hónap alatt 120 süveget készíthet 36 krjával.

Vág-Ujhelyt három, *Verbón* két, *Csejtén* három és *Pöstyénben* egy kalapos van. Naponta négy nagyobb, vagy öt kisebb süveget készíthet egy-egy, s azokkal a vásárokhba jár. Ott aztán a nagyobb süveget 40, a kisebbet 35, sőt 30 denárjával is adja. Kalapos pedig van *Vág-Ujhelyt* és *Galgócson* kettő-kettő. A jobb-fajta kalaphból naponta két, a selejteoseb-

ből négy darabot készíthetnek. A finom kalap darabja 3 frt, a közönségesé 1 frt, sőt 75 denár. Helyben és vásárokon árulnak.

Pestmegye.

Pest városának három kalaposa finomabb árut körülbelül 50, közepes 100, olcsót 140 tuczatot állít elő évente, 9 frt, 6 frt és 3 frt 15 krjával tuczatját. Süvegese négy van, s készít körülbelül 200 pár elsőrendű, 900 másodrendű és 2000 harmadrendű árut, párját 2 forint 24, 1 frt, és 48 krjával. Az országban szerteszét a vásárokon árulnak.

Budán egy finom Castor-sapka, csattokkal 6 frt, 5 frt 30 kr. és 4 frtba, selejtesebb 3 frt 45, 3 frt 30 és 3 frt 15 krba kerül, közönséges gyapjusapka 21 krtól 2 frtig kapható.

Szent-Endrén egy kalapos dolgozik. Naponta 3 darabot készíthet. Tuczatja áruinak minőség szerint 48 frt, 12 frt és 4 frt 12 kr.

Ó-Budán szintén egy kalapos, ugyanannyit, s ugyanolyan árért készít, mint a szent-endrei.

Váczott két kalaposmester van, s 4, 3 és 1 frtjával adja a kalapot.

Pozsonymegye.

Pozsony városának hat mestere készít havonta: Castor-kalapot I. rendűt 40, II. rendűt 45, vagy III. rendűt 50 tuczatot 5 frt, 3 frt 30 kr. és 3 frtjával darabját. Gyapjuból kalapot, finomat 80, közepes 90, vagy selejtest 10 tuczatot, 1 frt, 54 és 45 krjával darabját.

Szent-György város egyetlen kalaposa, saját vallomása szerint, mind a három minőségűáruból egy-egy tuczatot, körülbelül 12 nap alatt állíthat elő egymaga: 42, 24, illetőleg 9 forintjával árulván tuczatját.

Samarján hat iparos készíti közönséges gyapjuból a kalapot, s tuczatját 14 frt 53 kr., 8 frt 24 kr. és 6 frt 36 krért adja.

Stomfán egy mester közönséges gyapjuból 9 frt 36 kr, 7 frt 48 kr és 4 frt 12 krért csinál egy-egy tuczat karimás kalapot.

Sárosmegye.

Kis-Szebenben a süvegesek olyan szegények, hogy ha valaki süveget rendel náluk, előbb pénzt kell adnia gyapjura. Ezért nem is dolgozhatnak s a helybeli vásárokon idegen mesteremberek árulnak.

Somogymegye.

Sellén egy, *Szigetvárt* 3, *Nagy-Mádon*, *Csurgón*, *Kaposvárt* és *Andócsón* egy-egy süvegese van. Évente mindenik 34 tuczat finom, 51 tuczat közepes és 68 tuczat olcsó süveget készít: 48 frt 12 kr, 18 frt, 12 frt 42, 9 frt és 4 frt 48 krjával tuczatját. *Szigetvárt* és *Andócsón* pedig egy-egy kalapos 24 tuczat finom s 50 tuczat másod-, illetőleg harmadrendű kalapot készít évenként: 48 frt, 18 frt és 9 frt 36 krjával tuczatját.

Sopronmegye.

Kapuvárt három süveges van. A gyapju mázsáját 27 és 28 frtjával veszik. Nagyobb fajta közönséges süveget 36, középest 21, s kicsit 16 krjával adnak. A nagyobb süvegre 27—28 lat gyapju kell. Naponta, ha a gyapju jól van kikészítve, 3 süveget készíthet egy ember.

Csornán az egyetlen süveges naponta elkészíthet egy süveget, melyre 1 font gyapju kell, s a nagyobb fajtát 90 denárért adja. A gyapju mázsáját szintén 27—28 frtjával veszi.

A *Nagy-Martoni* egy kalapos finom gyapjuból 1 frt 15, illetőleg 51 és 45 krjával, selejtesebből 30 és 21 krjával készíti darabját a kalapnak.

Szepesmegye.

Szepesvárallyán 5 mester 12 frt, 10 frt és 8 frt 12 krért készíti a süveg vagy kalap tuczatját.

Iglón pedig 10 frt 12 kr, 7 frt 12 kr és 3 frt 36 kr a süveg tuczatja, valamint a megye többi részében is.

Trencsénmegye.

Trencsén városában 7 süveges hetenként 13 tuczat finom, 19 tuczat közepes vagy 33 tuczat selejtes süveget készíthet: 7 frt 30 kr, 4 frt 30 kr és 1 frt 48 krjával tuczatját.

Bán mezővárosban két süveges mester van, s egy negyedévben csinálhat 40 drb finom, 120 közepes és 160 olcsó süveget: 1 frt 30 kr, 1 frt 12 kr és 1 frtjával darabját.

Veszprémmegye.

Pápa mezővárosának három süvegese évente három fajta süveget készít 4—400, összesen tehát 1200 darabot, s egyenként 1 frt, illetőleg 48 és 36 krjával adja. Kalaposa szintén három van, s készít évente finom árut 200, középest 500 drbot, selejtest szintén 500-at: 4 frt, 1 frt 42, illetőleg 51 krjával darabját.

Veszprémben három kalapos lakik, s évente három fajta kalapot csinálnak 200, illetőleg 500 és 500 drbot 4 frt, 1 frt 42 kr, és 51 krért drbját.

Devecserben egy kalapos évente 300 közepes minőségű és 500 olcsó kalapot készít: 1 frt 42, illetőleg 51 krért darabját. Süvegese szintén egy van, s évente 100 drb finom, 150 közepes és 200 olcsó süveget csinál 1 frt, illetőleg 48 és 36 krért darabját.

Palota egy kalaposa évente kétfajta kalapot 80—80 darabot készít 1 frt 24, illetőleg 54 krjával. Süveges mestere 6 van, s finomabbat 940, olcsót 510 darabot készít 48 és 39 krjával.

Nagy-Vásonyban az egyetlen kalapos 400 közönséges kalapot készít évente, darabját 51 krjával.

Zalamegye.

Zala-Egerszegen, Tapolczán és Szent-Gróthon egy-egy süveges van, s 9 frt 20 kr és 6 frtjával adja a süveg tuczatját.

Légrádön, Stridón és Csáktornnyán egy-egy mesterember 1 frt 15 krjával adja a kalap darabját, a *szent-gróthi* kalapos pedig 30 frtot, 16 frtot és 12 frtot vesz tuczatjáért, míg *Kanizsán* két kalapos 18, 12 és 7 frtot kér egy tuczat kalapért, végre a *sümei* kalaposnál 39, 20 és 12 frt a kalap tuczatja.

*Sümege*n az egyetlen süveges 10 frt 12 kr, 9 frt és 6 frtért ad egy tuczat süveget.

Keszthelyen két süveges és egy kalapos van. Az árak olyanok, mint Szt-Gróthon.

Zólyommegye.

Zólyom város süvegesei 2000 drb finomabb, 2000 közepes és 1000 olcsó süveget készítenek 36, 27, illetőleg 18 krjával darabját. Nagyobb-részt otthon, vagy a debreczeni vásárokon adják el.

Besztercebányán a süvegesek hetenként 150 drb legjobb, 200 közepes és 300 selejtes süveget készíthet: 1 frt 24, 1 frt 12 és 54 krjával párját, de ez az ár a gyapju, s egyéb hozzávalók árának emelkedése vagy süllyedése szerint módosul. Debreczenbe, Szegedre, Kecskemétre, sőt Erdélybe is elviszik áruikat.

Radványban 13 süveges 14268 drb süveget csinál évente, még pedig 1 font gyapjuból finomat 1760, középest 2472 és olcsót 6200 drbot 51, 45 és 42 krjával; 24 lat gyapjuból pedig finomat 836, középest 2000, és olcsót 1000 drbot 39, 34 $\frac{1}{2}$, és 32 krjával drbját. Kalaposa kettő van, s csinál jó gyapjuból fekete kalapot: finomat 100, középest 200 és olcsót 400 drbot: 54, 39 és 27 krjával drbját.

Korponán vannak ugyan süvegeseik, de csak a helybeli vásárokra készítenek valami kevés árut.

4. Gyapjuczikkek.

a) Gubacsinaló.

Biharmegye.

Debreczen városának 45 gubacsinalója van, s évente körülbelől 4000 gubát készít és ad el helyben 5 frt 57 kr, illetőleg 2 frt 50 krjával darabját.

Sopronmegye.

A *Rába* folyó alsó és felső járásában 24 gubakészítő van. A gubapoztó 24 rőfös végjét 8 frt 50 denárjával veszik. Egy végből 4 drb nagyobb gubát készítenek, rövidebbet pedig 6—7 drbot. Egy nagyobb

gubát 2 frt 40 denárért, közepeset 1 frt 40 és 50 denárért adnak. Naponta egy pár gubát készít.

b) *Harisnyaszövő.*

Győrmegeye.

Győr városában 5 iparos van. Egy pár harisnyát 1 frtért, illetőleg 51 és 36 krért csinálnak.

Pestmegeye.

Pest városának egy iparosa évente készít:

Férfi harisnyát	jót	200	tuczatot	15	frtjával	tuczatját.
"	"	közepest	150	"	13	" "
"	"	olcsót	300	"	12	" "
Női	"	jót	250	"	12	" "
"	"	közepest	200	"	11	" "
"	"	olcsót	300	"	10	" "
Férfi harisnyát rövidet („Sekl“ dictum)	jót	20	"	5	"	" "
"	"	közepest	30	"	4	" "
"	"	olcsót	50	"	3	" "
Női „Sekl“-t	jót	30	"	4	frt 30	krjával "
"	"	közepest	50	"	3	frt 30 " "
"	"	olcsót	60	"	3	frtjával " "
Férfi keztyüt	jót	50	"	6	"	" "
"	"	közepest	50	"	5	" "
"	"	olcsót	80	"	4	" "
Nyakkravaló kendőt	jót	50	"	2	frt 30	krjával "
"	"	közepest	50	"	2	frt 6 " "
"	"	olcsót	100	"	1	frt 45 " "

A közönségesen „wollene Flöre“ név alatt ösmert fejkendő vagy fátjol szövethöl elsőrendüt 3000, másodrendüt 2000, harmadrendüt 2000 véget, 24 rőfjével; 2 frt, 1 frt 30 kr és 1 frtjával végjét. A magyarországi vásárokon árul.

Budán az egyetlen iparosnál:

Egy tuczat férfi harisnya 10—24 frt.

" " női " 8—18 "

" " férfi keztyü 4 frt 48—8 frt 48 kr.

" " női " 7—9 frt.

" " „Sekl“ 3—6 frt.

" rőf harisnya v. keztyü szövet 2 frt, 1 frt, illetőleg 24 kr.

Szent-Endrén két mesteremher készíti a közönséges harisnyát: 12 frt 32 krjával tuczatját. Naponta két tuczatot csinál.

Pozsonymegye.

Pozsony városában 8 mester van, s készít havonta: Harisnyát minőség szerint 40, 50, 60 tuczatot 11, 10 és 9 frtjával; gyapju keztyűt 60—70 tuczatot: 4 frt 30 kr és 4 frtjával; magyar kapczát 50 vagy 80 tuczatot: 4 és 3 frtjával.

Sopronmegye.

A nagy-martoni harisnyaszövő mesternél:

Finom fekete				
vagy barna férfi harisnya	tuczatja	12 frt 36 kr,	párja	1 frt 6 kr.
Finom vörös női	„	13 frt 48 „	„	1 frt 12 „
Finom női	„	9 frt 36 „	„	51 kr.
Fekete vagy barna férfi harisnya				
tuczatja		10 frt 12 „	„	54 „
Közönséges vörös női harisnya				
tuczatja		9 frt „	„	48 „
Lovassági közönséges férfi	„	9 frt 36 kr.	„	51 „
Kék vagy gyöngyszín „	„			
tuczatja		10 frt 12 kr.	„	54 „
Gyalogsági közöns. fehér	„			
tuczatja		8 frt,	„	48 „

Csornán egy harisnyaszövő van. A jól kimosott német gyapju mázsáját 27 és 28 frtjával veszi. Egy font gyapjuból másfél nap alatt készít nyáron egy pár harisnyát, s adja a kékszinű párját 1 frtjával, a karmazzsin színűét 1 frt 15 krjával.

II. Vászon- és selyemipar.

1. Takács.

Hontmegye.

Csak annyit említ a jelentés, hogy Pongyelok-on van egy Rott-féle szövetgyár.

Nyitra megye.

Sasvárt a cs. és kir. uradalmi gyár a hat nyári hónap alatt 12,000 vég, 16 és 22 rőfös, Karton és Czicz nevű pamutszövetet készít, 30, 20 és 15 frtjával végjét. Részben Bécsbe, részben Pestre és Budára szállítja áruit.

Pozsonymegye.

Pozsony városában egy szövőmester készít havonta: Genuai és francia bársonyt háromfélét, mindenekből 8—8 rőföt, 10, 7 és 6 frtával; hollandi bársonyt háromfélét, mindenikből 12—12 rőföt, 7, 6 és

5 frtjával ; hamburgi bársonyt szintén háromfelét, mindenikből 16—16 rőföt, 3 frt 30, 3 frt 20 és 2 frt 30 krjával rőfjét. Azonkívül a következő szövetekből, mindenikből három fajtát, és pedig: Croidort, 64—64 rőföt, 1 frt 54, 1 frt 42 és 1 frt 30 krjával ; croissét, 64—64 rőföt, 1 frt 30, 1 frt 24 és 1 frt 18 krjával ; tafotát, 48—48 rőföt, 1 frt 30 kr, 1 frt 6 kr, és 1 frtjával ; flórt, 80—80 rőföt, 1 frt, illetőleg 51 és 42 krjával ; erisét, 72—72 rőföt, 3, 2 és 1 frtjával ; tertionelt, 48—48 rőföt, 3 frt, 2 frt 30 kr és 2 frtjával ; atlaszt 64—64 rőföt, 1 frt 48 kr, 1 frt 24 kr és 1 frtjával rőfjét.

A *cseklészi*, gróf Eszterházy-féle kartonszövet-gyár részére a pozsonymegyei Pozsony, Bazin és Tal'ósból évente 12,000 font fonalat, a mosonymegyei Köpcsénből, Boldogasszonyból, s a szomszédos helységekből 5000 fontot, Győrből magából 5000 fontot, s Komárommegyéből 3000 fontot, összesen 25,000 fontot szállítanak. Ebből készül közönséges karton 3000 vég, czicz közönséges 2500, közepes 1500 és finom 1000 vég, összesen 8000 vég szövet. A gyár takácsai Pozsonyban 4000, Cseklészen 3000, Szent-Györgyön 1000 véget szőnek meg belőle. Eladnak pedig Magyarországon : Pesten 3600, Sopronban 500, Nagy-Szombatban 400, Pozsonyban 500 véget. Külső piacokon : Bécsben 800, Brünnben 1000, Gráciban 600, Prágában 600 véget. Közönséges kék vásznat is készítenek a gyárban évente 600 véget, s ehhez a nyers vásznat Pozsonyban és Nagyszombatban veszik. Ebből eladnak : Pesten 400, Sopronban 100, Nagy-Szombatban 50, Pozsonyban 50 véget. Nem tudni, hány rőffel számítják végjét, s mi az ára.

Sárosmegye.

Bártfán a jelentés szerint csak fehérítetlen vagy fehérített közönséges és középfinom $\frac{3}{4}$ rőf széles vásznat készítenek házilag.

Sopronmegye.

Kis-Martonban az uradalmi takács egy rőf finom vásznat 5 és $4\frac{1}{2}$ krnyi munkabérért sző meg, közepes minőségűt 4 és 3 krért, selejte-sebhet $2\frac{1}{2}$ és 2 krért. Kétszínű házi-vászon rőfjéért 5 krt, asztalkészletre való rőfjéért pedig a szövés minősége szerint: 12, 10 és 9 krt vesz.

Nagy-Martonban a takács készít: Vásznat, 30-ast 11 frt 45 kr, 11 frt 15 kr és 10 frt 45 krjával ; 24-est 10 frt, 9 frt 45 és 9 frt 30 krjával ; 16-ost 6 frt 45, 6 frt 30 és 6 frt 15 krjával ; „Zwillich“-et, 15-öst és 14-est 12 frt 30 és 10 frt 47 krjával ; asztalterítőre valót 20 frt 45, 19 frt 45 és 18 frt 15, s asztalkendőre valót 13 frt 15, 12 frt 45 és 12 frt 15 krjával végjét.

Udvardon az egy takács naponta 4 rőf finom vagy közepes és 5 rőf dűrva vásznat szőhet meg : 4, $3\frac{1}{2}$ és 2 denár munkadíjért rőfönként.

Alsó-Pulyán két takács van. Naponta 4 rőf vásznat szőhet meg egy-egy. Munkabérük, mint az udvardiaké.

Felső-Pulyán a két takács ugyanolyan árért dolgozik, mint az udvardi.

Szemerén három takács évente 65 rőf finom, 350 közepes és 700 rőf selejtes vásznat sző meg: 10, 5 és $1\frac{1}{2}$ krjával rőfjét; *Jánosfán* kettő évente 40 rőf finomat, 20 rőf középest és 30 rőf selejtest; *Kis-Geresden* három évente 300 rőf középfinomat és 200 rőf selejtest; *Nemes-Ládon* kettő 50 rőf finomat, 60 rőf középest és 10 rőf selejtest; *Cséren* négy 20 rőf finomat, 40 rőf középest és 100 rőf selejtest; *Bercakallya-Tompaházán* kettő 70 rőf középfinomat és 100 rőf selejtest; *Dénesfán* egy 20 rőf finomat, 30 rőf középest és 100 rőf selejtest. A munkadíj mindenütt olyan, mint Szemerén.

Beőben 12, *Felső-Bükön* és *Locson* 3, *Közép-, Alsó-Bükön* és *Sima-házán* egy-egy takács szövi a vásznat közönséges fonalból, de csak télen dolgoznak, s olyan keveset, hogy alig 5 denárt keresnek naponta.

Nyéken 5, *Rützingen*, *Kaboldon*, *Lindgrabenen* és *Felső-Péterfán* 3, *Szt-Mártonban*, *Lanzséron*, *Lackenbachon* és *Alsó-Péterfán* 2, *Lackendorfon*, *Haracsonyban*, *Hassendorfon*, *Sigrabenen* és *Veperden* egy-egy takács finomabb vásznat, melytől 4 kr járna rőfönként, alig sző, hanem csak durvábbat három fajtát: 2, $1\frac{1}{2}$ kr és 4 denárjával rőfjét. 4—5 rőföt naponta megszőhet mindenik.

Egyházásfaluban, *Gyalokán* és *Salamonfán* sok, *Locsmándon* 5, *Zsirán* és *Fraknón* együtt 7, *Alsó-Lászlón* és *Fülesen* együtt 10, *Basztifalun*, *Gogánfán*, *Kis- és Nagy-Baromban*, *Gyírotón* és *Likvándon* összesen 11 takács dolgozik. Egy-egy 100—200 rőf finom, 160—250 rőf közepes és 200—350 rőf selejtes vásznat szőhet meg: 7, 5 és 2 krjával rőfjét.

A *Rába* folyó felső és alsó járásában összesen 126 takács van. Finomabb fonalból 5—6, közönségesből 8—10 rőföt szőhet meg mindenik naponta, folytonos munkával. Egy rőf finomabb vászon megszövéseért 10, a durvábbért 4 és 3 krt kapnak.

Szepesmegye.

Löcsén szőnek ugyan vásznat, de csak házi használatra, s nem olyan mennyiségben, hogy exportálni lehetne.

Trencsénmegye.

Tepliczen, *Zsolna* mellett van kir. privilegiummal bíró gyár, mely különféle szöveteket állít elő: fehér vásznat, festett és megnyomtatottat, ágyruhára való kelmét, kanavászt, háromnyüstös vásznat („Trillich“), abroszokat, keszkenőket; félig selyemből szövötteket, aminő a

„gratel“ és „gingang“, s félig gyapjuból készültek, minők a fél rázsa és fel-castor. A készítmények mennyiségét meghatározni nem lehet, mert ez attól függ: mennyi nyers anyagot szerezhetsz be a gyár, többnyire zsidóktól, kik azt a gyár nagy kárára külső tartományokba viszik ki. Az ár is a nyers anyag után idomul; ha az megdrágul, emelkedik; ha esik, száll. A készítményeket részben magán Tepliczen árusítják el, részben a gyárnak Magyarország különböző vidékein lakó ügynökei által.

Zólyommegye.

Zólyom városában 1200 rőf közepes finomságú, s ugyanannyi egész durva: „Zwillich“-nek nevezett, s csak parasztnak való vásznat szőnek évente, s vagy helyben, vagy a szomszédos vásárokon adják el.

Besztercebányán a takácsok háromféle minőségű vásznat szőnek. Az elsőből egy „fix“ (= két rőf) egy negyed szélességben 39 kr, a másodikból egy rőf 29 kr, a harmadikból egy kis rőf 18 kr. Erdélybe, sőt az osztrák tartományokba is elhordják a csipkével is házaló parasztok.

2. Vászonszövő.

Csak *Zólyommegye* jelent felőlük:

Radványon egy vászonszövő van, s évente fest: fehéres színűre, finomat 500, középest 500, selejtest 1000 rőföt $7\frac{1}{2}$, $4\frac{1}{2}$ és 3 krjával rőfjét; porcellánszínű fehérre, rányomott virágokkal, finomat 1000, középest 600, selejtest 1000 rőföt 9 és $7\frac{1}{2}$ krjával.

Zólyom-Lipesén egy mester festi a vásznat, és pedig évente 234 rőf finomabbat, és 370 rőf selejtesebbet: 6 és $4\frac{1}{2}$ krjával rőfjét.

III. Szabó-ipar.

Nógrádmegye.

Losonczen 30 szabó van. Többnyire csak durva daróczból dolgoznak, különféle tárgyakat, különböző áron.

Sopronmegye.

A *nagy-martoni* szabó-czéh a következő munkadíjakat számítja: egy magyar férfi-kabát megvarrásáért 36, 30 és 24 krt, nadrágért 21, 15 és 12 krt, mentéért 30 krt, egy egész német öltözetért: 3 frt, 2 frt 30 krt és 2 frtot.

Fekete-Városan az egyetlen szabó megvarr: magyar kabátot és nadrágot finom posztóból 4 nap alatt, naponta 66 denár munkabért számítva, közepes posztóból 4 nap alatt, naponta 60 denár, s durva posztóból $3\frac{1}{2}$ nap alatt, naponta 51 denár munkadíjat véve; német

kabátot és nadrágot finom posztóból 4 nap alatt, naponta 90 denár munkabérért; német nadrágot 1 nap alatt 18 denárért; szoknyát finomabbat 2 nap alatt, naponta 30 denár, s háziszövetből $1\frac{1}{2}$ nap alatt, naponta 21 denár munkadíjért.

Széles-Kuton a szabó, kap: kabát és nadrág megvarrásáért, ha nagy 1 frtot, ha közepes 51, ha kicsi 42 krt. Egy hónap alatt egy iparos 4 kabátot és 6 nadrágot varr meg.

Csáván egy szabó naponta egy nadrágot varr meg: 80, 60 és 50 denár, egy palástot 85, 75 és 60 denár, s egy köpenyt 1 frt, illetőleg 75 és 60 denár munkabérért.

Közép-Bükkön van egy szabó, de nyáron nem dolgozik, s télen is oly keveset, hogy csak 6 denárt keres naponta.

Keresztúron 2, Nyéken, Szt.-Mártonban, Kaboldon és Lóoson egy-egy *német szabó* van, s megkészenek: egész férfi-öltönyt simán: 2 frt 50 denárért, diszitással 4 frtért; kabátot 2 nap alatt, 1 frt 25 denárért, mellényt $1\frac{1}{2}$ nap alatt, 60 denárért, nadrágot egy nap alatt 50 denárért; a „langes Kleid“ nevű női ruhát 2—3 nap alatt, 2 frtért; „Kontusch“ nevezetű női öltönyt 1 nap alatt 45 denárért; „abgestöptes Mieder“ nevű pruszlikot 5 nap alatt, 2 frtért: közönséges szoknyát 20, czifrábat 28 krért, egy nap alatt. *Magyar szabó* pedig van Nyéken 8, Szt.-Mártonban és Riczingben 2, Lanzséron 1 és megvarr: kabátot egy nap alatt egyet, 60 és 40 denárért; nadrágot 1 nap alatt 30 és 20, s mellényt $\frac{2}{3}$ nap alatt 30 és 25 denárért.

Zólyom megye.

Radványon 9 szabó van, s megvarrják: a huszárdolmányt 30 és 24, a huszárködmönt 30 és 24, a bélelt huszárnadrágot 18 és 15, a nem béleltet 12 és 10, a kalpagot 9, a mentét 18 és 12, a tarsolyt 15 kr. munkadíjért. Évente mindenikből elkészíthetnek 600 drbot.

Zólyom-Lípesén 4 szabó körülbelül 100 kabátot és 115 nadrágot varr meg évente, a kabátot 1 frt 15 krért, a nadrágot 1 frtjával.

V. Fonal - ipar.

a) Gombkötő.

Bács megye.

Zomborban vannak gombkötők, de csak megrendelésre alku szerint dolgoznak.

Bars megye.

Körmöcbányának 5 iparosa csak megrendelésre dolgozik.

Biharmegye.

Debreczenben 31 gombkötő lakik s mindenféle gombkötő munkát csinál. A jelentés még csak annyit mond, hogy helyben árulnak.

Győrmegye.

Győr városában 12 iparos az aranyzsinór röfjét 21, 18 és 15, az ezüstét 18, 15 és 12, a selyemét 4, s a teveszörét 3 és 1 krjával készíti.

Hevesmegye.

Egerben 11 mester van. Egy-egy naponta 20 rőf finom, 30 rőf közepes és ugyanannyi selejtes zsinórt készít, s helyben és vidéken 5, 3 és 2 krjával árulja.

Gyöngyösön egy iparos naponta 40 rőf finom, 50 közepes és 55 olcsó zsinórt készít 4, 3 és 2½ krjával.

Hontmegye.

Rimaszombatban, mint a jelentés mondja, csaknem az egész város gyapjuzsinór-csinálással foglalkozik. 75 rőfös végszámra adják el, a szintelen végjét 12, a vörösre festettet 24, a sárgáét 18, és a feketéét 15 krjával.

Mosonymegye.

Magyar-Óvárt négy iparos paszomántot csinál, egész öltözetre való késziséget. Selyemből elsőrendű 90, másodrendű 100, harmadrendű 120 öltözetre való készül: 6, 5 és 4 frtjával; gyapjuból pedig I. rendű 85, II. rendű 110, III. rendű 180 öltözetre való, s ára a finom készségnek 2 frt, a közepesnek 45 krtól 1 frt 30 kr-ig. az olcsó rendűé 30 krtól 1 forintig.

Nezsiderben négy gombkötő évente 1000 rőf finom, 2600 közepes és 800 rőf olcsó zsinórt készít, röfjét 4, 3 és ½ krjával.

Nógrádmegye.

Balassa-Gyarmat egy gombkötője a selyemmel alig kevert aranyzsinór röfjét 50, a kevertét 30, a selyemmel nem kevert ezüstzsinórét 40, a kevertét 25, a selyemzsinórét 5 és a gyapjuzsinórét 1½ denárjával árulja.

Füleken az egyetlen gombkötőnél a selyemzsinór röfje 5, a közönséges gyapjuzsinóré 1½ denárjával kapható.

A *szécsenyi* egyetlen gombkötő árai megegyeznek a fülekiével.

Nyitra megye.

Szakolecza öt iparosa fél év alatt finom gyapjufonálból 3700, közepesből 5500, olcsóból 7400 rőf zsinórt készít. Selyemfonálból ugyanannyit. A zsinórt részint helyben és a szomszédos magyarországi hely-

ségekben, részint a közeli Morvaországban árusítják maguk a mesterek vásárok alkalmával. Adják pedig a gyapjuzsinór rőfjét $1\frac{1}{2}$, 1 és $\frac{3}{4}$, a selymét 6, 4 és 3 krjával.

Privigyén 32 gombkötő mester működik, s egy hónap alatt finom, tiszta selyemből sárga és vörös övet 300 darabot tudnak készíteni, a vörösnek drbját 4, a sárgának 3 frt 12 krjával. Vastagabb zsinórt 80,000 vékonyabbat szintén annyit, „sujtás“-nak nevezett zsinórt 200,000 rőföt készítenek. A vastagabból 100 rőf 1 frton, a vékonyabból 45 kron, a „sujtás“-zsinórból 36 kron kél el. A mesteremberek közül némelyek kassai kereskedők számára dolgoznak, de vannak, a kik a morvaországi Hradistyébe, a többi osztrák tartományokba, sőt Bajorországba is kikutatdik áruikat.

Nagy-Tapolcsányban három mester közül csak egynek van egy segédje. Egy iparos naponta 40 rőf zsinórt csinálhat selyemből és fél-selyemből, arany- és ezüstzsinórt pedig 30 rőföt. A selyemzsinór rőfjének ára 3, és $2\frac{1}{2}$, a fél-selyemé 1 és $\frac{3}{4}$ kr., aranyé 21, 18 és 17, ezüsté 18, 15 és 12 kr. Ha van előkészített zsinórja, akkor egy iparos selyemből vagy fél-selyemből naponta készíthet egy övet, ha pedig a zsinórt is akkor fonja, hetenként egy övet 3 frt 30, 2 frt 30 krjával és 2 frtjával.

Nyitrán 10 gombkötő van. Egy-egy: hetenként mindenfajta zsinórból 100 rőföt csinálhat. A selyemzsinór rőfjének ára $3\frac{1}{2}$ és 3, a fél-selyemé 1, $\frac{1}{2}$ és $\frac{1}{4}$ kr. Zsidó kereskedőktől veszik a fonalat.

Érsek-Ujvárt 7 gombkötő él. Annyit, s annyiért dolgoznak, mint a nyitraiak.

Csejten 5, *Vág-Ujhelyt*, *Verbón* és *Galgócson* 4, *Vittenczen* 2 gombkötő lakik. Többnyire csak megrendelésre dolgoznak. Azonban készítenek némi arany, ezüst és selyem-fonalat, ugyanolyan gombokat és közönséges öveket is, és a vásárokon eladják. Arany- és ezüstzsinórt naponta 15, selymet 30 rőföt, arany- és ezüstgombot 10-et, selymet 15-öt készíthetnek. Aranyzsinór rőfjének 30, ezüstnek 25, selyemnek 5 denár, az arany-gombnak 15, ezüstnek $12\frac{1}{2}$, selyemnek $2\frac{1}{2}$ denár az ára.

Sasvárt két gombkötő van. Egy negyed év alatt mindenik meg tudna csinálni 15,000 rőf zsinórt.

Pestmegye.

Pest város jelentése csak az árakat adja. Aranyzsinór rőfje 21, 18 és 15 kr. az ezüsté 18, 15 és 12 kr., selyemé 3, 2, 1, kr., a gyapjuzsinóré 1 kr.

Budán egy rőf selyemzsinór 3, gyapju 1, arany 21, 18 és 15, ezüst 18, 15 és 12 krba kerül. A többi gombkötő selyemből készült

ezikkek ára, a rájuk fordított munkától függ. A skófiium munkát latjával mérik, s egy lat 30 krjával fizettetik. Az ezüstzsinórból fonott paszománt-munka latja pedig 21 és 18 kr.

Szent Endrén két iparos a finomabb zsinórt 60, a középest szintén olyan, s a közönségest 100 rőfös végekben 2 frt 30 kr. 1 frt 45, illetőleg 45 krajczárjával árulja. Naponta két véget készíthetnek.

Ó-Budán három iparos van. A kimutatás egyebekben szószerinti másolata a szt.-endreinek.

A szorosabb értelemben vett gombkötőkön kívül *Pest* városában van két olyan iparos, a kik csak szalagesinálással foglalkoznak. Készítenek pedig évente: selyempántlikát finomat 600, középest 400, olesót 3000 rőföt, 9, 7 és 6 krjával rőfjét; félselymet 500 rőf finomat, 3000 rőf középest és ugyanannyi olesót: 6, 5 és 4 krajczárjával.

Pozsonymegye.

Pozsony város négy iparosa készíthet havonta: arany vagy ezüst finom paszomántot jót 40, középest 50, olesót 60 rőföt, latját 2 frt 6 kr, 2 frt és 1 frt 54 krjával; kevésbé finomat, jót 80, középest 100, olesót 120 rőföt, 1 frt 54 kr., 1 frt 51 kr. és 1 frt 48 krjával; bársony paszomántot 500—700 rőföt, 30, 18 és 15 krjával, gyapjupaszomántot 800—1000 rőföt, 12, 9 és 7 krjával; szalagot 1500—1600 rőföt: 12, 5 és 4 krjával rőfjét; némét gombot jót 60, középest 60 vagy olesót 140 tuczatot: 2 frt 1 frt 30 kr., illetőleg 30 krjával, teveszőrrel bevontat 200 tuczatot, 12 krjával tuczatját. Mindent helyben adnak el.

A *pozsony-várallyai* kerületben is lakik egy gombkötő, de csak akkor dolgozik, ha elvétele rendel nála valaki egy öltözetre való sujtást.

Samarján 10 mesterember dolgozik, s egy rőf zsinór, gyapjuból 1 krba, selyemből 3, ezüstfonálból 15, aranyból 18 krajczárba kerül náluk.

Sopronmegye.

Kis-Martonban Kastelly János, a város mostani (1773) birája gombkötő. Még abban az időben, mikor katonaság feküdt a városban körülbelül 4000 katoná felszerelésére elegendő zsinórt és övet készített mely a katonaság elvonulása után a nyakán maradt, úgy, hogy most a fölszedett adósságok terhe alatt nyög.

Udvardon egy gombkötő a selyemzsinór rőfjét 6 és 5, a gyapjuét 1½ denárjával, az öveket pedig 8, 6 és 4 forintjával csinálja darabját.

A *Rába* folyó felső és alsó járásában két gombkötő van összesen. A selyem fontját 12 frt 80 denárjával, a vörös és főleg a karmazsin színűét 19 frt 26 krjával vásárolják. 6 uncia selyemből másfél nap alatt készítenek egy övet, s azt 3 frt 50 denárért adják el.

Szepesmegye.

Szepes-Várallyán két iparos készíti az ezüst és selyem zsinórt.

Ezenkívül 11 mesterember van a megyében, kik arany, ezüst és selyemfonálból csak megrendelésre dolgoznak.

Trencsénmegye.

Trencsén városában 14 gombkötő lakik. Hetenkint finom, kétszeresen sodrott aranyfonálból készült zsinórral bevont gombokból 12 személy öltözetére elégséges készletet csinálnak finomat 2-öt másodrendűt 4-et és olcsót 8-at. Egy-egy ilyen készlet ára 40, 30 és 25 ft.

Vasmegye.

Rohonczon 4, *Szombathelyt* és *Sárvárt* 3, *Körmenden* 1 iparos az aranyzsinór rőfjét 20, az ezüstét 17, a selymét 3, 2 és $1\frac{1}{2}$, a gyapjuét 1 krjával adja.

Murai-Szombatban 6 gombkötő van, de inkább földműveléssel foglalkoznak, sem hogy mesterségükkel. 2—3 vég közönséges zsinórt készít egy-egy évente, s rőfjét 1 krajczárjával árulja.

Zalamegye.

Kanizsán a selyemzsinórt 32 rőfös végekben 48, 33 és 21 krjával készíti a gombkötő czéh.

Keszthely 2, *Tapolcza* és *Szt.-Grót* egy-egy gombkötőjénél 1 forint 15, 1 ft, illetve, 51 és 15 kr. a gomb tuczatja, *Sümeg* két gombkötőjénél pedig 3 ft, 1 ft 24 kr., illetőleg 24 kr.

Zólyommegye.

Besztercebányán összesen 18 gombkötő van, kik sokféle munkát készítenek. Arany-munkát, vulgo skófum, és szövött aranyból valót is. Az arany-skófum egy unciájának ára 2 ft 36 kr, a szövött aranyé 2 ft 12 kr. Egy mester naponta egy uncia arany-skófum munkát csinál, legjobb minőségűt 3 ft, középest 2 ft 36 kr, és olcsóbbat 2 ft 30 krjával. Ezüst-munkát vulgó skófum, melyből 1 uncia 2 ft; a szövött ezüsté pedig 1 ft 42 kr. Naponta egy unciát dolgozik fel egy iparos és minőség szerint 2 ft 30 kr. 2 ft 25 kr. és 2 ftjával árulja. Aranyzsinór, vulgó Borítás: egy uncia szövött aranyból és $1\frac{3}{4}$ uncia selyemből készül finom 8, közepes 12 és olcsóbb 12 rőf, 24, 21 és 18 krajczárjával rőfje. Ezüst-zsinór, vulgó Borítás: egy uncia szövött ezüstről és $1\frac{3}{4}$ uncia selyemből készül, finom 10, közepes 12 és olcsó 14 rőf, 21, 17 és $13\frac{1}{2}$ krjával rőfje. Naponta 20 rőföt csinálhat egy iparos. Arany, kerek zsinór: egy uncia szövött aranyból készül, finom 5, közepes 6,

olcsó 7 rőf, 30, 24 és 21 krjával rőfje. Ezüst-zsinór: egy uncia szövött ezüsből kikerül, finom 5, közepes 6, olcsó 7 rőf, 24, 21 és 18 krjával rőfje. Arany-zsinórt, vulgo sujtás: egy uncia szövött aranyból készítenek, finomat 2, középest 10 és selejtebbet 14 rőföt 10, 9 és 8 krjával. Selyem-munkát, vulgo krepin: egy uncia 30 kros selymet naponta feldolgoz egy iparos, s 1 frt illetőleg 51 és 45 krjával adja a krepin unciját. Selyemzsinórt egy 30 kros uncia selyemből 30 rőföt csinálhat egy nap alatt egy iparos, 5, 4 és 3 krjával rőfjét. Szövött gyapjuzsinórt egy 48 kros bécsi haraszt kötegből 60 rőföt 1 nap alatt 1 krjával illetőleg denárjával rőfjét. Vörös selyem-övet, melyre fölmege két font selyem 16 frtjával, s kell hozzá 20 arany gomb, 6—8 uncia aranyból, készítenek; naponta 5—6 készíthető: 60, 55 és 50 frtjával. Ezüst-övet közönséges színűt, szintén 2 font selyemből ezüst skófiom gombokkal: 55, 50 és 40 frtjával kaphatni. Közönséges övet kerek selyemzsinórból készült gombokkal 6, 5 és 4 frtjával, négysegleltű selyemzsinórból készült gombokkal pedig 2 frt, 1 forint 48 és 1 forint 30 krajczárjával adnak.

Zólyom-Lipcsén egy gombkötő évente 500 rőf finom és 1000 rőf közepes selyemzsinórt készít, rőfjét 6, illetőleg 3 krjával; harasztzsinórt pedig 2000 rőföt $1\frac{1}{2}$ krjával.

Radványon két gombkötő lakik és készít évente: selymövet, finomat 20, gombbal 100, középest 100, és olcsót szintén 100 darabot, 8 frt, 5 frt és 3 frtjával drbját. Selyemzsinórt 3 fajtát, egyenként 667 rőföt, 4, 3 és 1 krjával rőfjét.

b) *Kötélverő.*

Komárommegye.

Komárom városában négy kötélverő él. Egy iparos, a kereket forgató ember segítségével naponta készíthet 4 drb, egyenként $1\frac{1}{2}$ öles istrángkötélből álló köteget, s eladja a finomabb köteget 1 frt 45 krjával, az olcsót 1 frtjával.

Sopronmegye.

Nagy-Martonban egy kötélverő van. Árai a következők: a kötél fontja 20, 18 és 15 kr. minőség szerint: fourage-kötél párja 42 és 30 kr.; kétrétű hevederé 17 kr.; tábori ágyra való heveder öle 7, 6 és 5 kr.; szénás kötél 4 rőfös 7 kr.; kettős kötőfék darabja 7, egyesé 4 kr.; az istráng párja 36 és 18 kr. a hosszúság szerint.

BŐR- ÉS SZŐRME-IPAR.

A szövő- és fonó-ipar után az országban a legelterjedtebb, s az exportra nézve a legjelentékenyebb. A határszéli megyékből közönséges és kordovánbőrt szállítanak ki az osztrák tartományokba, többnyire a katonaság részére. A közönséges cserző vargákon kívül a timárok között megkülönböztetendők a kordován-bőr készítőik, kik részint a finomabb lábbelikre való, részint a könyvkötők vagy egyéb bőrből is dolgozó iparosok részére készítik a finom, luxus-bőrt, egyenkint 10 darabot tartalmazó kötegekben („Buschen“) s végre az irhások („Weissgärber“), kik a keztyűsök számára dolgozzák fel az irhát. Jelentékenyebb gyárai Mosonymegyének vannak, de Pozsony és Nyitra megyében is sok a timár. Több megye, mint pl. Trencsén, panaszkodik, hogy a zsidó kereskedők a nyersbőrt összevásárolják, s idegenbe viszik, a minek 1772. és 1773-ban az is volt az oka, hogy a lengyel tartományokban különösen a kecskék és bárányok között valami ragály pusztított, mely Magyarországot kevésbé s legfeljebb csak egy-két felsővidéki megyét érintett. A jelentések fogyatékosága különben itt is kitűnik, mert pl. olyan általános iparágról, a milyen a varga- és csizmadia-ipar, mindössze 3 megye emlékszik meg.

I. Bőr.

1. T i m á r.

Bácsmegye.

Zomborban van ugyan egy timár, de csak megrendelésre, alku szerint dolgozik.

Barsmegye.

Körmöczbányának hat iparosa van, s kecskebőrt dolgoznak fel, csakhogy a kecskék hiánya miatt finom fajta bőrt nem igen tudnak kapni. Évente körülbelül 6000 drb kecskebőrt adnak el, kötegenként 12, 10 és 8 frtjával.

Győrmegye.

Győr városában egy iparos készíti a kordovánt, drbját 2 frt, 1 frt 36 és 1 frt 18 krjával.

Komárommegye.

Komárom városában három timár dolgozik, s kikészít borjubőrt: 14, 10 és 7 frtjával kötegjét. Egy bőr kikészítése 15 hétig tart, s ez idő alatt 20 köteget készítenek rendszeren. Tehénbőrt 10 frt, 8 frt 30 és 4 frt 30 krjával adják páronként. Tizenkét hét kell egy ilyen bőr kicser-

zésére, s megfestésére, és ezalatt 40 drbot készíthetnek el. Csereznek végre ugyanannyi idő alatt 50 pár durvább ökörbőrt, cipők és csizmák sarkára valót: 20 és 18 frtjával párját. Helyben és a vásárokon adják el a bőroket.

Irhász is van egy, s kikészít kötegenként: özbőrt 30 frtjával; oláh-országi kosbőrt 13 frt 30 krjával; közönséges birkabőrt 7 frt 30 krjával; nagyobb borjubőrt 15, 12 és 9 frtjával kötegjét; dāmvdabőrt 7 frt, 5 frt 30 és 4 frtjával darabját. Három hónap kell egy bőr teljes kikészítésére, s ennyi idő alatt 25 köteget elkészíthet. A kidolgozott bőrt vásárok alkalmával a pesti és váci keztűsök veszik meg tőle.

Mosonymegye.

A *zurányi* gyárban 1772-ben 2200 drb ökör és 300 drb tehénbőrt készítettek ki. Az ökörbőrből 2000 drbot Csehországba exportáltak, 200 drb ökörbőr és 300 drb tehénbőr még raktáron van. A kidolgozott ökörbőr mázsájának 40—44 frt, a tehénbőr mázsájának pedig 55—60 frt az ára.

A *lajtafalvi* bőrgyárban ökör, tehén- és borjubőrt csereznek ki; az ökörbőr mázsája 40—44 frton, a tehénbőré 55—60 frton, a borjubőrnek drbja pedig 1 frttől egy tallérig növekedő áron adatik el. Egy év alatt 6000 drb ökörbőrt, 3000 drb tehénbőrt és 2000 drb borjubőrt készíthet ki a gyár. Angol módra is kikészítik benne a bőrt, de a gyártásnak ez a módja még nem lévén eléggé kipróbálva, inkább csak árt a gyár reális üzemének. A gyártmányok nagyobb részét a stockeraui katonai bizottságnak küldik, egy részt azonban, melynek a mennyisége változó, Ausztriába, Csehországba és Morvaországba is szállítják, vagy maga a gyár, vagy egyes kereskedők és közvetítők. Nagyobb mennyiséget is lehetne kiszállítani, ha ujabban az efféle gyártmányokra kivetett nagy adó azt meg nem nehezítené.

Magyar-Óvárt három timár cserez évente: ökörbőrt, finomat 30, középest 60, olcsót 80 drbot, 10 frt 30, 9 frt és 7 frt 30 krjával; tehénbőrt, finomat 90, középest 120, olcsót 140 drbot, 5 frt 30, 5 frt és 4 frt 30 krjával; borjubőrt, finomat 80, középest 130, olcsót 150 drbot, 1 frt 30, 1 frt 12 kr. és 1 frtjával drbját.

Nógrádmegye.

*Losonc*on 3 kordován-készítő van. Egy köteg jobb fajta kordován elkészítésére 7; a legjobbikéra 12 hét kell. Ára kötegenként 12, 10 és 8 forint.

Balassa-Gyarmaton az egyetlen timár a kikészített borjubőr párját 8 frtjával, a nagyobb tehénbőr párját pedig 11 frtjával árulja.

Nyitra megye.

Szakolecza városának van cserzőháza, melyet egy Benjamin nevű ottani zsidó bérel. Ugy véve, hogy a cserzőházban az egész éven keresztül dolgozik két ember, feldolgozhat, s feketére festhet évente: 1200 drb ökörbőrt, legjobb minőségűt, párját 16 frtjával; 200 drb tehén és tinőbőrt, közepes minőségűt, párját 6 frtjával s 500 drb borjubőrt, közönséges minőségűt, drbját egy frtjával. Ennyi bőr azonban a városbeli vargáknak és csizmadiáknak sem elég, tehát az osztrák tartományokba nem jut belőlük semmi.

Privigyén két timár készít kordovánbőrt (vulgo: Fischleder) kétféle minőségben, mindenikből körülbelül 400 párt, s a magyarországi vásárokon árulják 3 és 2 frtjával párját.

Szeniczén egy mester évente 200 drb tehénbőrt készíthet ki. Párját 11 frt 50 dénártól lefelé árulja.

Sasvárt egy irhász szarvas, őz és egyéb vadbőrt készít ki, a mit mások rábiznak. Ha az övei lennének a bőrök, 8 frt, 5 frt és 2 frt 50 dénárjával adhatná el darabját. Három hónap alatt 100 drb szarvasbőrt, vagy 200 drb borjubőrt készíthet ki. Helybeli mesterembereknek dolgozik.

Szobotistban gróf Nyáry Józsefnek van bőrgyára, olyan, hogy ha jó kelete lenne a bőrnek, 5 és 6 legény dolgozhatnék benne. A fontos bőrnek nevezett bőr mázsája 36 frt 43 kr., a viaszolt tehénbőrre 53 frt 30 kr. A más, kisebb fajta selejtes bőrök párját egyre-másra 48 krjával árulja helybeli iparosoknak.

Pest megye.

Pest városában 5 mester készíti a bőrt, és feldolgoz: ökörbőrt, durvább, keményebb fajtát, finomat 500, középest 650, olcsót 600 párt, 18, 17 és 16 frtjával párját; tehénbőrt, feketére festve, finomat 150, középest 300, olcsót 300 párt: 12, 11 és 9 frtjával párját, borjubőrt, feketére festve, finomat 100, középest 200, olcsót 140 drbot 13, 11 és 9 frtjával kötegjét. A magyarországi vásárokon árulnak, s csak a legjobb minőségűből visznek ki valamit Triesztbe.

Budán a bőrarak a következők:

Egy köteg fehér kordován	12 és 10 frt.
„ „ fekete „	15 „ 14 „
„ „ sárga „	14 „ 13 „
„ „ fehér szattyán	7, 6 és 5 frt
„ „ sárga „	5 frt 30 kr 5 frt és 4 frt.

Váczott egy iparos csinálja a kordovánt, de csak közepes minőségűt. Egy köteg ára 18 frt.

Szent-Endrén négy kordován-csináló van. Naponta két köteget készíthetnek 13, 11 és 10 frtjával.

Pozsonymegye.

Pozsony városában nyolcz timár cserzi a bőrt és csinál hat hónap alatt: talp vagy fontos bőrt, szárazat 5000 darabot, mázsáját 40, 39 és 38 frtjával; tehénbőrt 5000 drbot 6 frt, 5 frt 30 kr. és 5 frtjával drbját. borjubőrt 12, 11 és 10 frtjával kötegjét; ló vagy bakbőrt 1000 párt, 5 frt és 4 frtjával párját. Részint helyben adják el, részint Sziléziába és Csehországba exportálják.

Van ezenkívül egy kordován készítője a ki fél év alatt készíthet: erős, fényes kordovánt finomat és középest 40—40, olesót 50 köteget 17, 16 és 14 frtjával; könyvkötő kordovánt, finomat és középest 50—50 olesót 60 köteget 10, 8 és 6 frtjával; kecskebőrt („moldan“) finomat és középest 40—40, olesót 50 köteget 15, 13 és 11 frtjával; báránybőrt, háromfajtát, 15—15 köteget 10, 8 és 7 frtjával; borjubőrt „Fischleder“ módra, finomat és középest 35—35, olesót 40 köteget 14, 13 és 12 frtjával kötegűt; tehénbőrt finomat és középest 25—25, selejtest 30 drbot 6, 5 és 4 forintjával darabját. Helyben árul de Bécsbe is szállít.

Négy irhásza pedig kikészít fél év alatt szarvasbőrt finomat 400, középest 450, selejtest 500 drbot 6, 5 és 4 frtjával; ökörbőrt finomat 240, középest 280, olesót 300 drbot 11, 10 és 9 frtjával; őzbőrt finomat 800, középest 900, selejtest 1000 drbot 4 frt, 3 frt és 2 frt 30 krjával; kecske és báránybőrt, finomat 800, középest 900, selejtest 1000 drbot 1 frt 15, 1 frt, illetőleg 45 krjával drbját.

Bazinban 10 timár 1770-ben 1360 drb, 1771-ben 972 brb, 1772-ben 962 drb ugynevezett fontos bőrt; 1770-ben 2370 drb, 1771-ben 2133 drb, 1772-ben 2102 drb, tehénbőrt; 1770-ben 1099 drb, 1771-ben 1457 drb, 1772-ben 818 drb borjubőrt dolgozott fel. Elkelt pedig a fontos bőr mázsája 37, 35 és 34 frtjával, drbja 11 frt 50, 10 frt 50 és 10 frtjával; a tehénbőr párja 6 frt, 5 frt 50 és 5 frtjával, borjubőr párja 1 frt 40, 1 frt 25 kr és 1 frtjával. Többet is dolgoznának, ha a katonaság náluk vásárolna.

Sárosmegye.

Kis-Szebenben a városi bizottság az ottani egyetlen kordován-készítőnél csak 10 drb „Fischleder“-nek kikészített borjubőrt talált. Egy drb 1 frt 30 kr. volt. Az iparos vallomása szerint évente legfőlebb 60 borjúbárány és kutybőrt dolgozhat föl a helybeli iparosok részére, ha azonban kereslete volna, negyedévente 50 drbot kikészíthetne.

Ugyancsak a timároknál csupán 5 drb ökör és borjubőrt találtak. Ezek az ökörbőrt 5 frt 50 denárjával és 6 frtjával, a tehénbőrt 4 frt 50 denárjával és 5 frtjával adják. Olyan szegények, hogy csak hitelbe vesznek egy-egy darab bőrt, s azt kidolgozván, a helybeli iparosoknak adják el, így törlesztve adósságukat. Áruiknak épen semmi kelete nincs, pedig ha lenne, évente több száz darabot volnának képesek kikészíteni. Emiatt nem is igen foglalkozhatnak mesterségükkel, hanem a földet művelik.

Somogymegye.

Kaposvárt 4 kordován-készítő van. Egy-egy évente 6 köteg finom, 20 közepes és 25 selejtesebbet dolgoz fel, 15, 13 és 11 frtjával kötegjét.

Sopronmegye.

Nagy-Martonban a timár czéh árai: ökörbőr párja 13 frt 30 kr., tehénbőré 6 forint, „Pidling“-é 6 forint, borjubőré 1 forint 6 krajczár.

Kapuvárt egy timár van. Árul pedig egy pár tehénbőrt 10, 12 és 14 frtjával; egy köteg kordovánt 17—18 frtjával.

Nyéken 3, *Szent-Mártonban* és *Kaboldon* egy-egy timár dolgozik. Csak az ugynevezett „Pidling“ vagy „Pindling“ bőrt készítik a vargák számára.

Szepesmegye.

Szepes-Várallyán egy timár készít kordovánt és egy drb bőr kikészítéséért 6 krt vesz.

Ezenkívül négy iparos készít hordovánt a megyében. Ezek a csizmadiák czéhjébe vannak bekebelezve, s csak azt a bőrt dolgozzák föl, a mit a csizmadiák visznek nekik. Egy borju, kecske vagy báránybőr kikészítéséért 12 denárt vesznek.

Trencsénmegye.

Trencsén városában egy iparos készít kordovánt. Ha elegendő anyaga volna, hetenként 6 pár finom, s 32 pár közepes bőrt készíthetne ki: 12 és 7 frtjával adván a kordován kötegjét.

A *Tepliczen*, Zsolna mellett működő szövetyár foglalkozik mindenmű bőrből és szörmék kikészítésével a legfinomabb minőségűtől a selejtesebbig. A készítmények mennyisége nagyon változó, s attól függ, mennyi nyers anyagot szerezhet be a gyár a szállítóktól. Ezek többnyire zsidók, s ha hasznukat látják belőle, idegenbe viszik ki a bőroket és szörméket. A készítmények ára szintén nagyon változó, s a nyers anyag árával emelkedik vagy esik. A gyárnak Magyarországon szerteszét vannak elárúsító ügynökei, de exportot nem üz.

Veszprémmegye.

Pápán 3 kordovánbőr készítő van, s háromféle minőségű bőrt készítenek, körülbelül 15—15 köteget mindenikből, mennyi idő alatt, az nincs megmondva. Az ár kötegenként: 16, 14 és 12 frt. Szattyánbőrt 20—20 köteget mindahárom minőségből: 8, 6 és 5 frtjával.

Veszprém városában kordovánt 9 mesterember készít és pedig finomat 33, középest szintén annyit és selejtest 34 köteget évente: 14, 12 és 4 forintjával kötegjét. Szattyánt pedig háromfélét, 50—50 köteget: 5 forint 30, 4 forint 30 kr. és 4 frtjával.

Zólyommegye.

Radványon egy timár évente körülbelül 70 bőrt cserez ki, s a feketére kikészített tehén vagy ökörbőr párját: 13, 10 és 6 forintjával adja.

A kordovánt két iparos készíti, s évente 200 köteget állíthat elő és pedig: Fekete, finom kordovánt 10, középest 15, olesót 25 köteget: 17, 13 és 8 frtjával; fekete szattyánt ugyanannyit 10 frt, 6 frt és 4 frt 30 krjával; fekete báránybőrt ugyanannyit 12, 9 és 6 frtjával, s végre fekete Fischledert ugyanannyit 12, 8 és 6 frtjával kötegjét.

2. Varga és csizmadia.

Nógrádmegye.

Losonczon 32 csizmadia van. Készítményeik ára a feldolgozott bőr, s a ráfordított munka minősége szerint változó. Nem lehet megállapítani, mennyit csinálnak. Helyben árulnak.

A vargák száma nincs megmondva. Készítenek nem nemes emberek vagy asszonyok számára való cipőt kordovánbőrből 2 frt 26 denár és 2 frtjával párját; rosszabb, vulgo szattyánbőrből 1 frt 30 és 1 frt 18 krjával párját. A német cipő párja 4 frt és 3 frt 30 denár; a női cipőé nagyság szerint 1 frt, illetőleg 80 denár, a bocskor vagy papucsé 35, 30 és 25 denár.

Füleken egy csizmadia 35, 30 és 25 denárjával készíti a bocskor párját.

Szécsényben egy német varga a német cipő párját 4 frtjával, a női cipőét 1 frt 50 denár és 1 frtjával készíti; a magyar cipészek pedig a férfi cipőt 1 frt 50 denár, a bocskort 35, 30 és 25 krjával árulják.

A csizmadia a férficsizma párját kordovánból 2 frt 26 denár és 2 frtjával, közönséges bőrből 1 frt 70 denár és 1 frt 40 denárjával, a női csizmák kordovánból 1 frt 50 és 1 frt 30 denárjával; szattyánból 1 frt, illetőleg 85 denárjával árulják.

Sopronmegye.

A *nagy-martoni* eszmadia-czéh készít egy pár eszmát: bagaria-bőrből 5 frtjával; tehénbőrből 3 frt 15 krjával; fényezett borjubőrből 4 frt 30 krjával, borjubőrből 4 frt 15 krjával. Bagaria-czipőt, férfinak 1 frt 30, nőnek 1 frt 3 krjával és borjubőr-czipőt férfinak 1 frt 24 és 1 frt 21, nőnek 1 frt, illetőleg 54 krjával párját.

Kis-Martonban az uradalmi eszmadiaíknál kapható: eszma karmazsin-bőrből, vörös- vagy kékszinű, aranyzsinórral 6 frt, 5 frt 30 és 5 frt; kordovánból aranyzsinórral 3 frt 36, 3 frt 20 és 3 frt 12 kr.; kordovánból ezüstzsinórral 3 frt 30, 3 frt 15 és 3 frtjával; selyemzsinórral 3 frt, 2 frt 54 és 2 frt 45 krjával; nagy férfi eszmát jó, felvidéki borjubőrből 2 frt 12, 2 frt 6 kr. és 2 frtjával, kevésbé finomat 2 frt, 1 frt 54 és 1 frt 48 krjával, paraszteszmát 1 frt 42, 1 frt 36 és 1 frt 32 krajczár; kisebb paraszteszmát 1 frt 18, 1 frt 12 és 1 frt 6 krjával; nagy férfi eszmát tehénbőrből 2 frt 6, 2 frt és 1 frt 54 kr., rosszabb minőségűt 1 frt 54, 1 frt 48 és 1 frt 42 krjával; paraszteszmát „bitling“-ből 1 frt 36, 1 frt 30 és 1 frt 24, kisebbet 1 frt 6 és 1 frt; mundur-eszmát, jó tehénbőrből, megvasalva 2 frt 12 krjával párját. Ha pedig a hozzávaló bőrt az illető megrendelő adja akkor 24 kr. egy pár megvarrásának az ára.

Udvardon két eszmadia dolgozik. Egy ember naponta egy pár eszmát készíthet kordovánból 3 frt, 2 frt 50 denár és 2 frt 25 denárjával párját. Tehénbőrből szintén egyet naponta: 2 frt és 1 frt 80 denárjával.

Alsó-Pulyán két eszmadia 2 frt 75 denár, 2 frt 50 denár és 2 frt 20 denárért csinál egy pár eszmát kordovánbőrből, 2 frtért és 1 frt 80 denárért pedig tehénbőrből.

Közép-Pulya egyetlen eszmadiajánál az árak ugyanazok, mint az udvardiaknál.

Felső-Pulyán az egyetlen eszmadia annyit s olyan árban dolgozik, mint az udvardi.

Széles-Kuton a eszmadia-czéh jelentése szerint egy iparos készíthet hetenként 2 pár nagy, 3 pár közepes és 4 pár kis eszmát. A nagy párjáért 50, a közepesért 30 és a kicsiért 15 krajczár munkadíjat vesznek.

Fekete-Városon kerül:

Finom, borjubőr férficzipő párja	1 frt 30 krba
Közepes „ „ „	1 „ 18 „
Selejtes „ „ „	1 „ 12 „
Finom „ női „ „	1 „ — „
Közepes „ „ „	— „ 57 „
Selejtes „ „ „	— „ 51 „

A *Rába* folyó felső és alsó járásában összesen 70 csizmadia lakik. Egy pár tehénbőrt a timároktól 10, 12, sőt ha szép és nagy, 14 frton is megvesznek, s egy darab közép nagyságu bőrből 4 pár csizmát készítenek. Egy pár csizmát naponta megcsinálhatnak s 1 frt 70 és 1 frt 80 denárjával adják el. Ugyancsak ők, görög kereskedőktől egy köteg kordovánt 17 és 18 frtjával vásárolnak, s belőle 11 pár csizmát szabnak ki. Naponta megcsinálnak egy párt, 12 frt 75 denárjával adják el.

Beőben 5 csizmadia, *Felső-Bükön* 1 varga, *Lócsón* 2 csizmadia van. Közönséges ökörbőrből dolgoznak, de csak télen, s akkor is legfőlebb 6 denárra rug egynek-egyenek a keresménye.

Szemerén egy német varga csinál évente 5 pár finom és 4 pár középfinom csizmát: 4 és 3 frt, s 10 pár finom és 12 pár középfinom papucsot 1 frt, illetőleg 39 krjával párját.

Jánosfán egy varga 30 pár finom, 10—10 pár közepes és olcsó cipőt 2 frt 30 kr. és 2 frtjával.

Nagy-Geresden 2 varga 12 pár közepes és 6 pár olcsó cipőt: 2 frt és 1 frt 23 krjával.

Pór-Ládon 1 varga 10 pár olcsó cipőt 1 frt 23 krjával párját.

Nyéken 8, *Keresztúron* 5, *Szt.-Mártonban*, *Lanzséron*, *Kaboldon*, *Veperden*, *Lakenbachon*, *Ritzingen*, *Haracsonyon* és *Alsó-Péterfán* egy-egy csizmadia lakik s háromféle kordovánból 2 frt 60 denár, 2 frt 25. denár és 1 frt 40 denárjával készítenek egy pár csizmát.

Locsmándon 2 varga s két csizmadia, *Basztifalván*, *Gógánfán*, *Kis- és Nagy-Baromban*, *Micsken* és *Gyurócson* 5 csizmadia van. A kordován-csizmát 3 frt, 2 frt és 1 frt 30 krjával, a cipőt 2 frt 15 kr., 1 frt 15 kr. és 1 frtjával készítik. Naponta átlag 1 pár csizmát és 2 pár cipőt csinálhatnak.

Zólyommegye.

Besztercebányán a magyar csizmadia-czéh, ha elég bőrt kaphat, kötelezi magát, hogy havonta 400 pár lábbelit elkészít, még pedig: borjubőrből 1 frt, illetőleg 54 és 48 krjával; tehénbőrből 1 frt 48, 1 frt 36 és 1 frt 24 krjával; kordovánból férfinak 2 frt 18, 2 frt 9 és 1 frt 54 krjával; nőnek 1 frt 24, 1 frt 15 és 1 frt 6 krjával párját.

A német vargaczéh 16 iparosból áll. Készíthet pedig: férfi papucsot 1 frt 8 kr. és 1 frtjával, nőit 51 és 45 krjával; férfi cipőt 1 frt 30, 1 frt 24 és 1 frt 21 krjával, nőit 1 frt 24, 1 frt 3 kr., illetőleg 54 krjával; csizmát 5 frt 30, 5 frt és 4 frtjával: fejelést 2 frt és 1 frt 30 krjával párját. Készíthetne papucsot havonta 400 pár finomat, 500 pár középest; cipőt 400 pár finomat, 500 pár középest; csizmát 200 pár finomat; fejelést 250 középest és 300 selejtest. A jelentés panaszolkodva jegyzi meg, hogy a városban, melyet a nehéz idők megviseltek, sok a

csizmadia. Némelyik olyan szegény, hogy napszámba dolgozik, mióta katonamunkát nem kap a czéh.

Korpona azt jelenti, hogy ha a szomszédos megyék és városok csizmadiái nem hoznák áruikat ide, még a vásárokon sem lehetne a helybeli csizmadiáktól egy pár becsületes lábbelit venni, mert egyrészt csak elvétele vehetnek egy-egy bőrt a szomszéd bányavárosbeli iparosoktól, s azt is saját házi szükségleteikre dolgozzák fel, másrészt pedig szőlő- és földművelési munkákkal foglalkoznak.

Zólyom-Lípcsén 10 varga évente 900 pár cipőt csinál: 1 frt 10, illetőleg 51 és 45 krjával párját.

Radványon 11 csizmadia van. Évente 1730 pár csizmát csinálnak és pedig: kordovánból férfi csizmát, finomat 108, középest 103, selejtest 105 párt 2 frt 24, 2 frt 12 és 2 frtjával; női csizmát finomat 100, középest 50, olcsót 28 párt 1 frt 30, 1 frt 15 és 1 frtjával; borjubőrből, finomat 100, középest 80, olcsót 106 párt, 1 forint 42, 1 frt 30 és 1 frt 24 krjával; szattyánból finomat 210, középest 305, olcsót 112 párt; 1 frt, illetőleg 51 és 45 krjával; szattyánból gyerekesizmát finomat 100, középest 111 és olcsót 112 párt, 36, 30 és 24 krjával.

Varga szintén 11 van, s 1365 pár cipőt csinál évente, még pedig finom nagysarkut 600, középfinom 485, és olcsót 280 párt, 1 frt 51, 1 frt 15, illetőleg 45 krjával párját.

3. Keztyűs.

Bars megye.

Körmöczbányának egyetlen keztyűse kész munkát nem tart, mert nem tudja eladni.

Győr megye.

Győrben négy keztyűs 1 frt, illetőleg 45 és 27 krjával készíti a keztyű párját, a nadrág drbját pedig 6, 4 és 2 frt 30 krjával.

Heves megye.

Egerben egy keztyűs naponta $\frac{1}{2}$ pár finom, 1 pár közepes és 2 pár olcsóbb keztyűt csinál, 1 frt 25, illetőleg 51 és 36 krjával párját. Helyben s a szomszédos vásárokon árul.

Gyöngyösön egy iparos két nap alatt 1 pár finom, 2 pár közepes és 4 pár olcsó keztyűt készíthet: 36, 30 és 28 krjával párját.

Moson megye.

Magyar-Óvárt egy iparos készít évente hosszuszáru keztyűt finomat 10, középest 30, olcsót 40 párt, 1 frt, illetőleg 51 és 24 krjával, továbbá 10 drb finom, 15 drb közepes és 20 drb olcsóbb nadrágot 5 frt, 3 frt és 2 frt 40 krjával.

Nyitramegye.

Sasvárt egy keztyüs özbörből három hónap alatt 120 pár keztyüt készíthet, párját 36 krjával.

Pestmegye.

Pest városának négy keztyüs mestere van, akik évente készíthetnének: férfikeztyüt, finomat 1600, középest 1800, olcsót 3000 tuczatot, 15, 12 és 7 frtjával; nadrágot, finomat 200, középest 250, olcsót 300 tuczatot, 66, 54 és 36 frtjával; női, nyári keztyüt, finomat 1000, középest 1200, olcsót 1500 tuczatot, 9 frt, 7 frt 48 és 7 frt 12 krjával, télit, finomat 500, középest 700, olcsót 800 tuczatot, 14, 13 és 12 frtjával tuczatját. Mivel azonban — jegyzi még a jelentés — az efféle áruk a vásárokon kívül nem igen keresettek, az iparosoknak a viszonyokhoz kell alkalmazkodniok.

Budán egy tuczat keztyü: fehér kecskebörből 8 frt; szarvasbörből 13 frt 12 kr és 12 frt; arannyal kivarrt nyári, női keztyü, 36, 24 és 18 frt; téli női keztyü, arannyal kivarrrva 40, 30 és 20 frt. A nadrág tuczatja: kosbörből 35, kecskebörből 60, szarvasbörből 72 frt.

Pozsonymegye.

Pozsony városában két mester készíthet havonta, ha mást nem csinál: keztyüt, finomat 8, középest 28, olcsót 28 tuczatot, 15 frt, 6 frt és 5 frt 24 krjával tuczatját. Nadrágot, finomat 16, közönségest 24 drbot, 5 frt és 2 frt 24 krjával. Helyben adnak el mindent.

A *pozsonyvárallyai* kerületben egy mester 5 tuczatot készít havonta 30 frtjával tuczatját. Többnyire helybeliek vásárolnak tőle.

Szepesmegye.

Egy mester van a megyében, de mivel nagyon kevés munkája akad, többnyire szolgai munkákra használják.

Vas megye.

Szombathelyt egy iparos 34, 30 és 24 krjával készíti a keztyü párját; *Körmenden* pedig szintén egy keztyüs, 1 frt, illetőleg 45 és 30 krjával.

Veszprémmegye.

Pápán egy keztyüs van, aki évente háromféle minőségű bőrből 50—50 nadrágot, s szintén háromféle minőségben 100—100 pár keztyüt készít. A nadrágok ára 7 frt, 5 frt és 3 frt 30 kr, a keztyük párjái 1 frt 30, 1 frt, illetőleg 42 kr.

Veszprémben két keztyüs évente készíthet háromfajta nadrágot 100—100 drbot, 7 frt, 5 frt és 3 frt 30 krjával, keztyüt pedig háromfélét 200—200 párt, 1 frt 30, 1 frt, illetőleg 42 krjával párját.

Zalamegye.

Kanizsa egy keztyüsénél 20, 12 és 8 frtért kapni egy nadrágot, a keztyü tuczatját pedig 6 és 4 frtjával.

4. Szijgyártó.

Nógrádmegye.

*Losonc*on egy iparos nyerget 5 frtért, egy pár hámot 22, 18 és 12 frtért készít.

Pozsonymegye.

Pozsony városában két szijgyártó csinál havonta: utazó-táskát, finomat 12, közepest 24, olesót 30 drbot, 9 frt, 5 frt és 2 frt 15 krjával; párnazsákot, finomat 8, közepest 20, olesót 24 drbot, 12, 10 és 9 frtjával; iszákot, finomat 24, közepest 40, olesót 50 drbot, 3 frt 30, 3 frt és 2 frt 30 krjával; bőr támlásszéket, finomat 50, közepest 700, olesót 100 drbot, 3 frt, 2 frt 30 és 1 frt 45 krjával.

Sopronmegye.

Nyéken Szt-Mártonban van egy-egy szijgyártó. Csinálnak hámot a hátsó két lóra 26, az elsőre 22 frtért, de ez az ár rendkívüli hámokra értendő, mert a rendes hám a hátulsó lovakra két arany, az elsőkre 4 frt. „Kumeter mit Seiten-Blatt“ elnevezésű hámot 7 frtért; közönséges hámot, parasztoknak, 50 denártól fölfelé készítenek. Az első helyen említett hámok egy hónap, illetőleg két hét, a második helyen említettek 6, az utolsók egy nap alatt készülnek el.

Locsmándon két nyerges van. 18, 12 és 6 frtjával készítenek el 3 nap alatt egy pár hámot.

Zólyommegye.

Besztercebányán a czéh egy magyar lovas katonára való felszerelést, amint az előírva van, 5 frt 36, 5 frt 30 és 5 frt 10 krért, egy német katonára valót 5 frt 19, 4 frt 48 és 4 frt 19 krért készít. Azonfelül hámot 6 lóra 65, 60 és 55, 4-re 45, 40 és 35, 2-re 28, 24 és 20 frtjával; posta-hámot 6 lóra 40, 35 és 30, 4-re 25, 22 és 20 frtjával; ígás hámot 4 lóra 18, 16 és 14, 2 lóra 12, 9 és 7 frtjával készítenek. Ázelőtt, míg a városban ezredek állomásoztak, 400—500 magyar lovasra való felszerelést készítettek, most 300-at is alig csinálnak, német lovasra valót pedig megrendelés hiányában semmit. Ezért nyomoruk folyvást növekszik, s a jelentés kéri, hogy eszközöltessék ki, hogy ismét kapjanak megrendelést a katonaság részére.

Radványon egy szijgyártó évente 24 huszárszerszámot készít, és pedig: kantárt 1 frt 15, szügyellőt 45, farmatringot 36 krjával drbját; kengyelszíjjat 36 krért párját; kötőféket 36 krért drbját.

II. Szőr.

Szücs.

Nógrádmegye.

*Losonc*zon 5 szücs van, de olyan szegények, hogy csak idegen anyagot dolgoznak fel megrendelésre. Hetenként 3 drb szőrmét készíthet ki egy-egy. A bunda-prém (bárány?) párjának ára: 4 frt, 3 frt 40 denár és 3 frt.

Sopronmegye.

A *Rába* folyó felső és alsó járásában 9 szücs van. A még ki nem dolgozott német birkabőr mázsáját 26 frtjával, herélt birkabőr mázsáját 40 frtjával veszik. Nagy férfi bundára 8 drb báránybőr kell, két nap alatt készít el egy-egy mentét, s a fekete báránybőrrel ékitettet 4 frtjával, a közönséges rókabőrrel cifrázottat 7, a szép, ugynevezett „rókanyak“-kal ékeset pedig 13 és 14 frtjával adja el.

Zólyommegye.

Besztercebányáról 1773-ban azt jelentik a szücsök, hogy sem munkájuk mennyiségét, sem áraikat nem jelenthetik, mert az országban uralkodó járvány miatt báránybőröket nem vehetnek, s mesterségüket nem folytathatják.

Radványon 6 szücs van s évente 1500 drb mentét készít, még pedig: rókaprémet, finomat 200, középest 100, és olcsót 150 drbot, 10, 8 és 6 frtjával; bárányprémet, finomat 200, középest 350 és olcsót 500 drbot, 6, 5 és 4 frtjával drbját.

FÉM-IPAR.

Csak a késes-ipar van általánosabban elterjedve, ellenben feltűnő a pangás az ötvös-iparban. A kovácsok és lakatosok felől, tekintve ez iparág elterjedt voltát, aránylag kevés a jelentés. Exportot csak Zólyommegye mutat ki rézedényekkel.

1. Nemes fémek.

a) Ötvös.

Barsmegye.

Körmöcbányán 5 mesterember él, de kereslet hiányában munkát nem tart.

Biharmegye.

Debreczennek 8 ötvöse van, de csak aprólékos munkával foglalkoznak s helyben adják el czikkeiket.

Györmegye.

Győr város 4 ötvösénél a 13 próbás ezüst latja 1 frt 10 krba, a 12 próbásé 1 frt 3 krba, s a 11 próbásé 57 krba kerül.

Hevesmegye.

Egerben két ötvös lakik, de kész munkájuk nincs. A közönséges munka latja után 15 krt, a finomabb, ékítményes munkánál 30 krt, filigran munkánál 45 kr munkabért számitanak.

Gyöngyösön egy mester van, s naponta egy uncia nemesfémét dolgozik fel: 18, 15 és 12 krt véve egy uncia után munkadíjul. Helybelieknek árul.

Nógrádmegye.

Gácson az egyetlen ötvös olyan szegény, hogy saját anyagából nem dolgozhatik.

Nyíramegye.

Szakolczán két mesterember él, de csakis egyenes megrendelésre dolgozik.

Nyitrán 3 ötvös van. Csak közönséges munkát készítenek s minden unciától 15 kr munkadíjat szednek.

Érsekújvárt két iparos dolgozik, s különféle munkát alku szerinti munkabérért készít.

Vágújhelyt 5, *Verbón* 2 és *Galgócson* egy ötvös lakik. Csak alkalmadtán, megrendelésre dolgoznak s vásárookra nem járnak.

Pestmegye.

A *budai* ötvösök a nehezebb fajta munkáktól minden lat után 14—15 kr munkadíjat vesznek, 4 laton aluli készítményeket pedig alku szerint csinálnak.

Pozsonymegye.

Pozsony városának 14 ötvöse van. A közönséges, sima munkáért 15 krt, a finomabb, egyházi munkáért 30 kr munkadíjat vesznek minden lat után. Megrendelésre bármiféle munkát csinálnak.

A *pozsonyvárallyai* kerületben van egy ötvös mester, de ez csak napszámba s csakis a megrendelők által szállított anyagból dolgozik.

Trencsénmegye.

Trencsén városának két ötvöse van. Ha ezüstöt adnak nekik, egy-egy hetenként 64 pár ezüst gombot készíthet: 1 frt 24 kr, 1 frt 12 kr és 1 frt 10 krjával unciáját.

Vasmegeye.

Szombathely két ötvösénél 1 frt 18, 1 frt, illetőleg 55 krba kerül az ezüst latja.

Rohoncson az egyetlen ötvösnél szintén.

Veszprémmegye.

A felső járásban s különösen *Pápán* vannak ugyan ötvösök, de saját aranyukból és ezüstjükből nem dolgoznak, csak ha a megrendelő hoz anyagot.

Veszprém városában is csak megrendelésre s alku szerint dolgoznak az ötvösök.

b) *Aranyverő.*

Nógrádmegye.

Gácson van aranyverő gyár, s a vert arany fontja 375 frtba kerül.

Pestmegye.

Pest városnak nincs aranylapítója, azonban a *Budán* és a nógrádmegyei *Gács* mezővárosban lakó mesteremberek ide küldik eladás végett áruik egy részét.

Budán egy könyvecske arany 3 frt 45 krba, ezüst 36 krba, kevert 1 frt 48 krba kerül.

Pozsonymegye.

Pozsony városában két aranylapító mester dolgozik, és pedig finomra vert aranyból, durvábban vertből és ezüstből készít egyenként 1604 drb könyvecskét, melyben 250 fémlap van. Egy ilyen könyvet 3 frt 36, 1 frt 24, illetőleg 30 krért adnak el helyben. Ha nagyobb volna a kereslet, többet is csinálhatnának.

c) *Nemes-fém drót.*

Pozsony városában 3 mesterember hónaponként körülbelől 30 font nemes-fémet dolgozhatna fel dróttá. A finom aranydrót latjának ára 2 frt 7½ kr, az ezüsté 1 frt 37½ kr; az arany és selyemből összefoné 2 frt, 1 frt 54 és 1 frt 48 kr; az ezüst és selyemből összefoné 1 frt 30, 1 frt 24 és 1 frt 18 kr. Gombkötőknek és paszomántosoknak adják el áruikat.

2. Vas.

a) *Kovács és lakatos.*

Fehérmegye.

Moór, Bicske és *Adony* vásárain a részben Székesfehérvárról, részben *Budáról* és *Pestről* hozott vasnak a fontját 6 krjával árulják. Ugyancsak eladnak: vaslapátokat 36, 30 és 24 krjával, kapát 1 frt 15, illetőleg 45 és 24 krjával, szekerczét 1 frt, illetőleg 24 és 21 krjával darabját.

Hontmegye.

Rimaszombatban 3 lakatos van. 24 nap alatt mindenik megcsinál egy tuczat finom zabolát, 12—12 nap alatt pedig egy tuczat középest és olcsót, s eladja 15 frt, 12 frt és 10 frt 12 krjával tuczatját. Kengyelből szintén annyi idő alatt készül egy tuczat, s az ára is ugyanaz. Lövészerszámokat („instrumenta sclopetaria“) 48 és 36 nap alatt készít el egy tuczatot 84, 60 és 42 frtjával. Zárat, finomat 120, középest 84 és olcsóbbat 60 nap alatt egy tuczatot: 80, 60 és 42 frtjával tuczatját.

Mosonmegye.

Magyar-Óvárt három iparos finom vasat 370, selejtest 44 mázsát dolgozik fel évente: 10 és 7 frtjával yevén mázsáját, s elád földolgozott vastárgyakat: finomat, ugynevezett „Schmidt-Waare“-t 360 frtéért, durvábbat, ugynevezett „Rauch-Waare“-t 280 frtéért évente. Szöveget 276,000 drbot nagyság szerint különböző árban.

Nyitra megye.

Vág-Ujhelyt 4, *Verbón*, *Galgócson* és *Csejten* 2, *Vittenczen* 1 lakatos van, de csak megrendelésre dolgoznak, s vásárra sem járnak.

Pestmegye.

Budán a „Schloss-Eisen“-nak nevezett vas mázsája 6 frt 45 és 6 frt 30 krba, a „Streck-Eisen“-é 8 frt 30 krba és 7 frt 30 krba kerül.

Pozsony megye.

Pozsony városában négy mester csinál havonta: zabolát 150—200 drbot, 1 frt, illetőleg 51 és 24 krjával; kengyelt 150—200 párt, 1 frt, illetőleg 51 és 36 krjával; német sarkantyút 170—250 párt, 1 frt, illetőleg 24 krjával; csizmapatkót 170—300 párt, 24 és 21 krjával párját.

Ezenkívül két iparos készít vaskarikát, jót havonta 500, középest 500, selejtest 1250 drbot, százát 2 frt, illetőleg 48 és 38 krjával. Csattot vasból ugyanannyit ugyanolyan árban.

Sopronmegye.

Fekete-Városón egy nehéz, ugynevezett Triesti-szekeret 10 frt 30 krért, egy középest 6 frt 30 krért, egy közönséges parasztszekeret 5 frt 30 krért vasalnak meg a szekérkovácsok.

Udvardon egy kovács dolgozik. A vas fontját 2½ denárért dolgozza fel, egy kereket pedig 50 és 25 denárért vasal meg.

Alsó-Pulyán egy kovács, olyan föltételek mellett dolgozik, mint az udvardi.

Locsmádon 3, *Zsirán* és *Fraknón* 2, *Horvát s Német-Zsidányon*, *Peresznyén* és *Fülesen* összesen 3, *Basztifalun*, *Gogánfán*, *Kis- és Nagy-Barmon* 4 kovács van, 2 pár kereket és 3 pár tengelyt vasalhat meg naponta egy-egy, és pedig uj vassal 1 frt 30, illetőleg 1 frt 42. krjával, régivel 1 frt, illetőleg 1 frt 12 krjával.

Szepesmegye.

Szepes-Várallyán 5 kovács van, de csak patkót csinál 6 krjával drbját.

Ezenkívül 20 mesterember dolgozza fel a vasat a megyében és pedig készít:

Ekét, a megyében szokásosat	1 frt 40 krjával darabját
„ selejtesebb fajtát	1 „ 30 „ „
„ lengyel fajtát, vagyis legrosszabbat	1 „ 3 „ „
Csoroszlyát (vasdarab, mely az ekéről a sarat	
letisztítja)	13, 15, 17 garasával „
Fordító-vasat	25, 22, 20 „ „
Borona-fogakat	17, 15, 13 „ „
Patkót, nagyot 18, középfajtát 12 és kicsit 7½ krjával	„
Kerékszőget 1 frt 40 és 1 frt 15 krjával	százát
Lécszőget 9 garasával	„
Deszkszőget 6 „	„
Patkószőget 12 és 15 krajczárjával	„
Vasfazekat és serpenyőt nagyság szerint 5 garastól 34 garasig darabját	
Kapát 6—10 garasával	„
Ásót 6, 8, 9, 10 „	„
Fejszét 8, 10, 13 „	„
Kézi szekerczet 14—20 garasával	„

Részint vásárokon, részint kereskedőknek adják el áruikat.

Vasmegye.

Körmenden a vas mázsáját 9 frttal, a vas iparczikkeket a munka minősége szerint különbözökép fizetik. Egy kovács lakik benne.

Szombathelyt is egy kovács van, s a vas mázsája 10 frt.

Veszprémmegye.

Kis-Lődön van vasgyár, öntő és kovácsoló műhelylyel ellátott. Földolgoz pedig évente: különféle módon kovácsolt vasat, finomat és középest 500—500 mázsát 9 és 8 frtjával mázsáját; edényt öntött vasból kétféle minőségben 90—90 mázsát, 9 és 8 frtjával mázsáját; különféle alaku kemenczét készít 30 mázsa vasból 8 frtjával; sokfajta vastáblának feldolgoz 20 mázsát 7 frtjával, s végre mozsárnak 10 mázsa vasat 8 frtjával számitva mázsáját.

Zólyommegye.

Zólyom-Lipcsén 3 lakatos évente körülbelül 300 lakatot készít 15, 14 és 12 krjával drbját.

Radványban 7 lakatos van és csinál:

Német zablát	400 drbot	} 1 frt, illetőleg 33 krjával.
Magyar „	400 „	
Német kengyelt	400 „	} 30 és 24 krjával.
Magyar „	400 „	
Magyar sarkantyút	400 „	} 18 és 15 krjával.
Német „	400 „	

Kovács egy van, s csinál évente: 2000 pár patkót 15 krjával párját; 6000 csomag patkószeget 100—100 drb szeggel, csomagját 15; s 5000 csomag zsindeleyszeget, 1000—1000 drb szeggel, csomagját 45 krjával.

b) *Fegyverkovács.*

a) *Kardcsináló.*

Pozsony városában három kardcsináló havonta készít finom pengét 6, középest 48 és olesót 90 drbot, 22, 6 és 4 frtjával. Négy kardcsiszár pedig, a ki a vett pengét fölszereli, kifényezi és kiélesíti, csinál: magyar kardot finomat 15, középest 30, harmadrendűt 50 drbot 20, 10 és 5 frtjával; egyenes kardot vagy pallost 40 drbot 4 frtjával. Vadászkést (Hirschfänger) 30, 40 és 50 drbot minőség szerint, 3 frt 30, 3 frt és 2 frtjával drbját. Csak helyben árulnak.

β) *Puskaműves.*

Pozsony városában két iparos csinál havonta finom puskát 7, közönségeset 8 drbot, 12 és 11 frtjával; sörétes fegyvert finomat 7, középest és közönségest 8—8 drbot 14, 13 és 12 frtjával; pisztolyt, finomat és középest 7—7, selejtest 8 párt, 16, 15 és 14 frtjával párját. Helybelieknek, megrendelésre dolgoznak.

c) *K é s e s.*

Barsmegye.

Körmöczbányának egy késese van, de vevők nemlétében kész munkát nem tart raktáron.

Győrmegye.

Győr városában 7 késes 10, 8 és 6 krjával készíti a kés drbját.

Hevesmegye.

Egerben egy késes 4—5 drb kést csinál naponta 8, 4 és 3 krjával drbját.

Mosonymegye.

Magyar-Óvárt egy késes évente 15 pár finom, 100 pár közepes és ugyanannyi olcsó kést csinál 1 frt. illetőleg 17 és 10 krjával párját.

Nyitra megye.

Szokolczának 4 késes mestere van, kik egy hét alatt készíthetnek finom kést 24, másodrendűt 48, olcsót 72 párt, 45, 15 és 6 krjával párját.

Pest megye.

Pest városának 5 késes mestere évente mind a három minőségű áruból körülbelül 1000—1000 párt készít 15, 12 és 7 krjával párját, de hatszor annyit is csinálna, ha eladhatná.

Budán a kés tuczatja 4 frt, 3 frt 30 kr és 3 frt.

Vácott egy késes háromféle minőségben 5 frt 30, 5 frt és 4 frt 12 krjával készíti a kés tuczatját.

Szepes megye.

Három késese van a megyének és csinál:

Rőzse-metsző kést darabját 7, 10 és 12 krjával.

Varga-bicskát darabját 3, 4 $\frac{1}{2}$ és 6 krjával.

Mészáros-kést darabját 4 $\frac{1}{2}$ -től 18 krig.

Bőrvakaró kést v. dikicset darabját 4 $\frac{1}{2}$ és 6 krjával.

Részint a vásárokon árulnak, részint a kereskedőknek adják el áruikat.

Zalamegye.

Légrádon a késesek csinálnak késeket és ollókat, s azokat ezüsttel, rézzel és ólommal szépen felcífrázzák.

Zólyommegye.

Zólyom városában évente 5000 pár finomabb, 4000 pár közepes és 3000 pár olcsó kés készül, s párja 9, 8 és 7 krjával kél el. Nyitrai házalók veszik, s a debreczeni vásárookra küldi a késes czéh, mely ott helyben is tart elárusító ügynököt.

Zólyom-Lipcsén 5 mester készít évente 80 tuczat finom, 20 közepes és 15 tuczat közönséges kést: 1 frt 30, 1 frt 12, illetőleg 36 krjával tuczatját. Ollót 25 tuczatot, 1 frt 30 krjával, kaszát finomat 25, közönségest 15 tuczatot 2 frt 24 és 1 frt 48 krjával tuczatját.

Radványban 16 késes körülbelül 10000 pár kést készít évente, még pedig csontnyelűt, rézzel kiverve finomabbat 1400 párt 12 krjával, közepes 7500 párt 9 és selejtest 1100 párt 6 krjával párját. Ollót finomat 1150 drbot 9, közepes 400 drbot 4 $\frac{1}{2}$ és selejtest 400 drbot 3 krjával darabját. Sarlót 2700 drbot 4 $\frac{1}{2}$ krjával drbját.

d) *Vasdrót-huzó.*

A szepesmegyei *Gölniczen* két dróthuzó van, s a finom vasdrót mázsáját 26, a másodrendűét 24, a harmadrendűét 24 frtjával készíti.

e) *Kapocs- és tü-csináló.*

Komárommegye.

Komárom városában egy mester készíti a varró- és gombostüt. Naponta 80 köteget készíthet. Egy-egy kötegben 20 pár tü van, s az ára 21 kr. Helyben és vásárokon árul.

Pestmegye.

Budán egy köteg tü ára 27 és 18 kr.

Pozsonymegye.

Pozsony városában egy mester készít havonta finom kapesot 3000 vagy közepeset 4000 tuczatot, 17 és 15 krjával tuczatját. Gombostüt finomat 3000, vagy közönségest 4000 tuczatot 24 és 16 krjával tuczatját. Helyben és vásárokon árulnak.

3. Réz.

Biharmegye.

Debreczennek egy iparos a körülbelül 60 mázsa vörös rezet dolgozik fel évente, mázsáját 36 frtjával.

Ezenkívül két mesterembere van, kik sárgarézből ptykét s egyéb tárgyakat készítenek. Egy csomagban 15 pár ptyke van, s minőség szerint 24, 18 és 12 kr egy ilyen csomagnak az ára. Havonta körülbelül 660 csomag készül. A városban s a szomszédos vásárokon kelnek el árucikkeik.

Györmegye.

Győr városában két iparos készíti a magyar gombot vagy ptykét sárgarézből, 15 párt tartalmazó csomagokban, 24, 18 és 12 krjával csomagját. A német gombot pedig egy iparos 12, 15 és 10 krjával tuczatját.

Nógrádmegye.

Losonczen két üstcsináló van. A munkát suly szerint készítik, minden font után 60 denárt számítván munkadíjul.

Pestmegye.

Pest városában az aranyozott gomb tuczatja 2 frt 30, 2 frt és 1 frt 48 kr, az ezüstözötté 2 frt 15, 1 frt 48 és 1 frt 30 minőség szerint. Sárgarézből való ptyke készül benne 600 finomabb, ugyanannyi közepes és 800 selejtesebb csomag, egyenként 15 pár ptykével. 21, 18 és 12 kr a csomag ára. Szanaszét a magyarországi vásárokon árulja a készítő két iparos.

Pozsonymegye.

Pozsony városában három mester havonta 4000 pallosra és ugyanannyi gyalogsági kardra való markolatot készíthetne, az előbbiből 51, a másodikból 16 krjával egy darabot, de ezt a mennyiséget csak abban az esetben, ha másféle munkát nem csinálna. Mindent helyben adnak el.

4 műszeres mester pedig készít havonta:

Koppantót 20, 30 vagy 80 drbot 2 frt, 1 frt 30, illetőleg 12 krjával drbját. Gyertyatartót 100 vagy 150 drbot 1 frt 30, illetőleg 18 krjával drbját. Finom, kölni, emeltyüs mérleget 40 drbot 2 frtjával drbját. Gyors mázsálót 16 drbot 4 lánczezal és egy kosárral, mázsánként 8 frtjával; közönséges emeltyüs mérleget 80 drbot, 1 frtjával drbját.

Végre 8 gomböntő készíthet havonta:

Némét gombot sárgarézből finomat	4500	tuczatot	9	krjával	tuczatját.
" " " közepest	4500	"	5	"	"
Magyar " " finomat	4500	"	9	"	"
" " " közepest	4500	"	5	"	"
Czímablát " finomat	125	"	30	"	"
" " olcsót	150	"	18	"	"
Gránátnak nevezett ékességét	375	"	7	"	"

Valamit Erdélybe is szállítanak, de többnyire helyben árulnak.

Vasmegye.

Szombathelyt egy gomböntő 1 frt, illetőleg 30 és 15 krjával készíti a gomb tuczatját.

Veszprémmegye.

Pápán egy gomböntő van, aki 15 párt tartalmazó füzérekben árulja a gombot. Készíti pedig rézből, sokféle minőségben, egymint:

Finom nagyfajtát, háromfélét évente	80	füzért	2 frt	—	krjával	füzérét.
" " kétfélét	100	"	1	"	30	"
" kislejtát háromfélét	80	"	1	"	15	"
" " kétfélét	100	"	1	"	—	"
Olcsóbb nagyfajtát háromfélét	200	"	—	"	51	"
" " kétfélét	240	"	—	"	45	"
" kislejtát háromfélét	200	"	—	"	39	"
" " kétfélét	240	"	—	"	30	"

Veszprémben is lakik egy gomböntő, ki nagyobbára segéd nélkül dolgozik. Munkájának mennyisége, minősége és árai pontról-pontra meg-egyeznek pápai társáéval.

Zólyommegye.

Beszterczebányán a finomabb munkát kivéve, mindenféle sárgaréz-áru készül. Az árak, aszerint, amint a tárgyak aranyoztatnak, ezüstöz

tetnek, ezüsttel összeolvasztatnak, kifényeztetnek, vagy természetes sárgaszínükben hagyatnak meg, nagyon különbözök. A katonaság részére most is olyan árban lehet a szükséges munkát készíteni, mint eddig. A mennyiségre nézve, mint a jelentés mondja, ha sok legénye van a mesternek, sokat csinálhat, ha kevés, keveset. Az osztrák tartományokba vedreket, edényeket, s különféle más aranyozott és ezüstözött tárgyakat szállítanak ki.

4. Ón.

Debreczenben egy ónöntő havonta 2 mázsát dolgozhat föl, fontját 45, illetőleg 36 krjával számítva az ónnak.

5. Vegyes.

a) É r c z ö n t ő.

Barsmegye.

Körmöcbányának egy iparos a van, de kereslet hiányában kész munkát nem tart.

Györmegye.

Győr város egy érczöntőjénél a nyersércz fontja 40, a feldolgozotté 42 krba kerül.

Pestmegye.

Pest város két érczöntője a nehezebb ércz fontját minőség szerint 48, 45 és 40 krért adja a magyarországi vásárokon.

Budán a nehezebb sulyu ércz fontját 39—42, a könnyebbet 51 krjával számítják.

Pozsonymegye.

A *pozsonyvárallyai* kerületben van egy érczöntő, de csak megrendelésre dolgozik megegyezés szerinti árban.

Somogymegye.

Szigetvárt egy érczöntő a finom ércz mázsáját 720, a közepesét 270, a selejtesét 96 frtjával adja.

b) Órás.

A zólyommegyei *Radványon* egy órás háromféle fali órát csinál, évente körülbelül 12 drbot, még pedig: finomat, mely a negyedeket is üti, 2 drbot 13 frtjával; középest, mely a negyedeket nem üti, 2 drbot 10 frtjával, s olcsót 8 drbot 7 frtjával.

FA- ÉS CSONT-IPAR.

A fésűsökön kívül, kikről átlag mégis elég megye és város megemlékezik, csak egy-kettő tesz említést az olyan közönséges és bizonyosan mindenütt üzött iparágakról is, aminő az asztalos vagy a bodnár. Az ácsokat pedig csupán Sopronmegye tartja érdemesnek megemlíteni. Különlegességnek vehető a csutora-csinálás, melyet Debreczenben üznek. Exportja azonban alig van a fa- és csontiparnak, mindössze csak Pest városa küld ki fésűt Törökországba, de mennyit, nem tudhatni.

1. F a.

a) *Ács.*

Sopronmegyéből, a *kismartoni*, herczeg Eszterházy-uradalmi ácsok csak annyit jelentenek, hogy Szent-György napjától Szent-Mihály napjáig 27 kr napi munkabért kapnak az uradalomtól, élelmezés nélkül, Szent-Mihály napjától pedig Szent-Györgyig 24 krt.

b) *Asztalos.*

Nógrádmegye.

*Losonc*zon három asztalos van. Többnyire csak megrendelésre, idegen anyagból dolgoznak.

Sopronmegye.

Kis-Martonban az uradalmi asztalos készít: Faltörő kost (spanischer Reiter) 8 láb hosszut, 18 ruddal, lakatos munka nélkül 3 frt 24 krért; kard-hüvelyt: egyenest vagy görbét 8 krért; töltény-táskát gyalogságnak vagy lovasságnak 6 denárért: töltényládát, 2 láb hosszut s 1 láb mélyet 24 krért; nagy koporsót 3 frtéért, 1 frt 30 krért, illetőleg 24 krért; ágyat, 2 személyre valót, esztergályozott lábbal s olajfestékkel bemázolva 2 frt 30 kr, 1 frt 30 kr és 1 frt 18 krért; nagy almáriumot, olajfestékkel befestve, vasalás nélkül 1 frt 30 kr, 1 frt 15 kr és 1 frtjával; hátszékét olajfestékkel befestve 24 kr, 21 kr és 17 krjával; 8 emberre való asztalt puhafából 2 frt, 1 frt 45 kr és 1 frt 30 krjával; ruhaszekrényt olajfestékkel vasalás nélkül 7, 6 és 5 frtjával; befoglalt ajtót 2 frt, 1 frt 30 és 1 frt 15 krjával; ablakráámát 2 frt 30, 2 frt és 1 frt 30 krjával darabját.

Nagy-Martonban az asztalos czéh, készít: tábori ágyat diófából 1 frt 30 krért, vörös fenyűből 1 frt 45 krért, vörös bükkből 2 frt 15 krért; tábori asztalt diófából 3 frt 15 krért, fehér fából 1 frt 30 krért; tábori széket támla nélkül kemény fából 54 krért, fehér fából 48 krért; léczet nagyfajtát 51 krért, kisebbet 36 krért, legkisebbet 24 krért darabját.

Csáván egy asztalos naponta egy ládát készíthet 2 frt, 1 frt 50 denár vagy 1 frt 25 denárjával darabját; egy ágyat pedig két nap alatt csinál 5 frt, 3 frt vagy 1 frt 50 denárért. Szekrények s a többi asztalos munka ára a minőség szerint változó.

Nyéken 4, *Lanzséron* és *Felső-Péterfán* egy-egy asztalos van. Csinálnak: nagy ládát 1 frt 45 denárért, közönségest 1 frt 10 denárért; közönséges faszéket 30 denárért; ágyat két személyre 1 frt 50 denárért, egyre 1 frt 20 denárért. A láda két, a szék fél, az ágy 1—2 nap alatt készülhet el.

Zólyommegye.

Beszterczebányán egy finom menyezetes ágy sok esztergályos munkával a fa és a munka minősége szerint különféle árban készül. Közönséges menyezetes ágy esztergályozott lábakkal 4 frt, közönséges ágy festve 1 frt 15 kr. Kékre festett háttas szék 50 kr, közönséges 21 kr. Ablakráma vörös fenyőből, nagy, 6 láb magas, 3 frt 30 kr, kisebb 2 frt, még kisebb 1 frt 15 kr, egész közönséges, kicsi 36 kr. Háromszorosan összetolható asztal, kemény fából, esztergályozott munkával együtt 12 frt, közönséges festett asztal esztergályos munkával 3 frt, selejteesebb 1 frt 30 kr. Festett koporsó 2 frt, közepes 1 frt 30, kisebb 1 frt 15 kr. Befoglalt kettős ajtó borítással 8 frt, egyszerű befoglalt ajtó 1 frt 30 kr, összeenyvezett ajtó 1 frt.

Zólyom-Lípcsén 3 asztalos csak ládákat csinál évente vagy 180 darabot, 1 frt 15 kr, 1 frt, illetőleg 54 krjával.

c) Bodnár.

Sopronmegye.

Csáván 5 bodnár van s akónként 40, 30 és 25 denárért készíti a hordót.

Nagy-Martonban pedig a bodnár tölgyfából löporos hordót 30 krjával, liszt- vagy pakoló hordót 21 krjával csinál akónként.

Széles-Kúton a bodnárok a nagyobbfajta 9—20 akós hordók akóját 27, a kisebbekét 30 krjával készítik. Egy ember egy akónál kisebb hordón egy napig, 9—10 akós hordón 3 és 18—20 akóson 4 napig dolgozik.

Nyéken 5, *Hassendorfon*, *Alsó-Péterfán*, *Haracsonyban*, *Lackenbachon*, *Ritzingen*, *Lindgrabenen*, *Kaboldon*, *Sigrabenen*, *Felső-Péterfán* és *Kereszturon* pedig egy-egy bodnár többnyire boroshordókat készít, akóját 30 denárjával, kivéve a félakóst, melyért 50 denárt vesznek. 10 akós hordó 2 nap alatt készül el.

A *Rába* folyó felső és alsó járásában 8 bodnár 40 és 45 denárjával adja az egy akós hordót, a nagyobbaknak akóját pedig 35 denárjával számítva. Mindenik két kisebb hordót készíthet el naponta.

Zólyommegye.

Besztercebánya városában készítenek a bodnárok: tölgyfahordót akónként 30, 24 és 21 krjával; vörösfenyüből nagy kádakat a sörfőzőház számára, drbját 12, 10 és 7 frtjával; kantát 4, 5 és 3 krjával egyet; puttont 12 és 9 krjával drbját. Proviant hordókat 24, dézsát 12, 7 és 6 krjával egyet; fürdőkádakat 2 frt, 1 frt 30 és frtjával darabját. Elkészíthet pedig egy ember egy 10 akós tölgyfahordót két nap alatt, míg a sörös-kádakon négy ember egy hétig eldolgozik. Kantát 8, puttont 5, pakoló hordót 1, proviant hordót 2, dézsát 8 és fürdőkádat 1 drbot készíthet el egy munkás naponta.

Zólyom-Lipesén 8 bodnár csinál évente 1008 drb csebret, 6 krjával, 420 puttont 6 krjával, 840 drb kantát 3, és 672 sajtárt 2 krjával drbját.

Radványban 4 bodnár évente 3120 lisztes hordót készít, és pedig 8 mázsa lisztnek valót 520 drbot 1 frt 8 krjával; 5 mázsának valót 1040 drbot 51 krjával és 4 mázsának valót 1560 drbot 34 krjával.

d) Kerékgyártó.

Csak *Sopronmegye* emlékszik meg felőlük jelentéseiben.

A *Nagy-Martoni* uradalmi kerékgyártó egy terhes szekeret minden hozzávalóval 22 ftért; durvább, létrás szekeret járommal 12 ftért, egy drb, parasztszekérbe való kereket 54 krért csinál.

Fekete-Városon a kerékgyártó czéh csinál egy uj, nehéz szekeret létrák nélkül 10 ftért, középest 5 frt 45 krért, könnyüt 5 frt 30 krért, 2—3 hét kell egy szekér elkészítésére.

Dénesfán az egyetlen mesterember évente 20 középfinom és 10 olcsó kereket csinál 1 frt 42 krjával és 1 frtjával darabját. *Veperden* és *Luckenbachon* 2, *Nyéken*, *Kaboldon*, *Sigrabenben* és *Kalchgrubon* egy-egy iparos lakik. Csinálnak: Kalles nevű szekeret, 15 nap alatt egyet, 10 ftért; parasztszekeret, 8 nap alatt egyet 5 ftért; nagyobb és kisebb kereket $1\frac{1}{2}$ nap alatt egyet 90, illetőleg 80 denárért. Tengelyt ugyanannyi idő alatt, s ugyanannyiért, mint a kereket.

Locsmándon 2, *Basztifalván* és *Gogánfalván* egy-egy kerékgyártó naponta két pár kereket vagy tengelyt csinálhat, tengelyt 2 frt, 1 frt 43 kr és 1 frtjával, kereket 1 frt 30 kr. és 1 frtjával. Egy kocsit egy hét alatt készítenek el.

e) Puskaagy-csináló.

Pozsonymegye.

Pozsony városában négy iparos van, s készíthet havonta: puskaagyat, finomabb fájtából, első rendűt 20 drbot, vagy közönségest 24 drbot 5 és 4 frtjával, selejtest 100 drbot 1 frtjával drbját; pisztoly-

agyat 140 párt, 1 frt 15 krjával, s katonai karabin pisztoly agyat 100 párt szintén 1 frt 15 krjával párját.

Zólyom megye.

Radványon 1 mester évente 100 drb karabinagyat készít 1 frt 30 és 1 frt 15 krjával, s 100 pár pisztolyagyat 1 frt 45 és 1 frt 25 krjával párját.

2. Csont.

a) Csutora-csináló.

Debreczen városának 20 csutora-készítője van, s a csutora százát 5 és 4 frtjával adják el.

b) Fésüs.

Biharmegye.

Debreczen városának 21 mesterembere a fésü tuczatját 25, 24 és 18 krjával árulja, csak helyben.

Győrmegye.

Győrött 3 iparos 30, 21 és 10 krjával készíti a fésü tuczatját.

Hevesmegye.

Egerben két mesterember van. Naponta 2 tuczat finom, 3 közepes és 2½ selejtes fésüt készíthet: 39, 30 és 24 krjával tuczatját. Vásárokon árul.

Gyöngyösön az egyetlen fésüs 30 drb finom, 40 közepes és 50 olcsó fésüt készíthet naponta; 1 frt 30, 1 frt, illetőleg 50 krajczárjával tuczatját.

Hontmegye.

Rimaszombatban két fésüs van. Naponta egy-egy tuczat fésüt készíthet mindenik, 24, 18 és 12 krajczárjával tuczatját. Csak helyben árulnak.

Komárommegye.

Komárom városában egy fésüs van, s minőség szerint 2—4 tuczat fésüt készíthet naponta. 27, 21 és 12 krajczárjával árulja tuczatját Pesten, Váczon a vásárokon, meg a görög kereskedőknek.

Mosonymegye.

Magyar-Óvár egy fésüse évente 200 tuczat közepes és 250 tuczat olcsó fésüt csinál 30 és 24 krajczárjával tuczatját.

Nógrádmegye.

Füleken egy fésüs 20 denárért árulja a fésü tuczatját.

Nyitramegye.

Nyitra városában két fésüs él. Mindenik elkészíthet egy tuczat fésüt naponta, drbját 4 krjával.

Szakolecza két fésü csinálója hetenként 30 pár finomabb, 42 pár másodrendű és 54 pár olcsó fésüt, s 5, 4 és 2½ krjával árulja drbját helyben vagy a szomszédos vásárokon.

Érsekújvárt az egy fésüs annyit és annyiért dolgozik mint a nyitraiak. ✓
Vág-Ujhelyt egy fésüs a pozsonyi czéhhez van összekötöttesben. ✓
Galgócson 2 mester él. Naponta 7 kisebb fésüt készíthet egy-egy,
 nagyobb pedig 4 darabot. Helyben árulnak, még vásárra sem járnak.

Pestmegye.

Pest városában négy iparos finomabb fajtát körülbelül 80, közepest 400, olcsót 500 tuczatot készít évente, s 48, 27 illetőleg 12 krjával adja el többnyire a temesi, Bánságba és Törökországba.

Buda városa a fésü fajták német elnevezéseit is közli. Eszerint van: „Graus-Kampel“ 48, 36 és 24 krért; „salva venia Lauskampel“ 30, 27, 24; „Eng und veith Kampel 12 krért; „Har-Kampel“ 45, 27 és 24 krért; és Frizir-Kampel 45, 42 és 36 krért tuczatja.

Ó-Budán egy fésüs van, s naponta megcsinál egy fél tuczat fésüt. Ára tuczatjának 36 és 24 kr.

Pozsonymegye.

Pozsony városában négy mester havonta csinál 10 tuczat finom, 100 tuczat közepes és 200 tuczat közönséges fésüt 51, 36 és 30 krjával. Helyben és vásárokon árulnak.

Somorján egy mesterember 48, 36 és 30 krjával készíti a fésü tuczatját.

A *pozsony-várallyai* kerületbe csak most (1771-ben) költözött egy fésüs, ki a helybelieknek dolgozott.

Somogymegye.

Atádon egy fésüs 3-féle fajta fésüt készít, évente 5—500 drbot minden fajtából, 2 frt 24, 1 frt 12, illetőleg 36 krjával tucztját.

Szepesmegye.

Szepes-Várallyán az egyetlen fésüs 44, 33 és 27 krért ad egy tuczat fésüt. ✓

Iglón 45, 33 és 27 kr. a fésü tuczatja.

Ezenkívül vannak még fésüsök a megyében, de a jelentés csak annyit mond róluk, hogy 45, 33 és 27 krért adják a fésü tuczatját.

Trencsénmegye.

Trencsén városának egy fésüse hetenként 21 tuczat finom, 25 közepes és 30 tuczat olcsó fésüt készíthet 30, 24 és 18 krjával tuczatját. ✓

Vasmegye.

Szombathelyt egy fésüs 30, 27 és 18 krért, *Rohonczon* szintén egy 37, 24 és 12 krért készít egy tuczat fésüt.

Veszprémmegye.

✓ *Pápan* két fésüs van és csinál:

Nagyobb fajtát évente	800	tuczatot	30	krjával	tuczatját
Kisebbet és ritkábbat évente	1000	"	27	"	"
Legkisebbet és ritkábbat	1200	"	21	"	"
Nagyobb sűrűt	1000	"	27	"	"
Kisebb sűrűt	1400	"	24	"	"
Görbe fésűt	1000	"	24	"	"
Közönséges olcsót	2000	"	9	"	"

Veszprémben az egyetlen fésüs készít:

✓ Nagyobb, ritkát évente	450	tuczatot	30	krjával	tuczatját
Kisebbet, ritkát	517	"	27	"	"
Legkisebb ritkát	675	"	21	"	"
Nagyobb sűrűt	540	"	27	"	"
Kisebb sűrűt	720	"	21	"	"
Görbe fésűt	562	"	21	"	"
Olcsó fajtát	1125	"	9	"	"

Zalamegye.

✓ *Kanizsán* egy iparos 30, 24 és 15 krjával készíti a fésűtuczatját.

Zólyommegye.

✓ *Radványban* 24 fésüs dolgozik. Évente 1272 tuczat fésűt készítenek; ritkát elsőrendűt 159, másodrendűt 212, harmadrendűt 265 tuczatot; sűrűt mind a három fajtából szintén ugyanannyit, 27, 15 és 6 krjával tuczatját.

3. Vegyes.

Olvasó-készítő.

Rozsöny városában két mesterember csinál havonta három minőségű fa-olvasót, mindenikből 200 tuczatot 5, 4 és 2 krjával, csont-olvasót kétféle 100 tuczatot 8 és 7 krjával tuczatját.(?) Azonkívül 60 tuczat csontgombot 2 krajczárjával tuczatját. Helyben és magyarországi vásárokon árul.

AGYAG-, PORCELLÁN- ÉS ÜVEGIPAR.

A jelentések hiányossága ennél az iparágnál erősen föltűnik. Mert ha el is hihető, hogy az üvegipart csakis a felsővidéki megyékben üzik, a hol a huták bő és olcsó fához könnyen jutnak s finomabb edényt csak Holicson és Tatán készítenek az egész országban, lehetetlen az, hogy négy megyét kivéve, Magyarország minden része fazekasok nélkül szűkölködjék, holott a cserépedény, s a kemencze akkor is csak olyan szükséges kelléke volt a háztájnak, mint most.

Exportnak is van némi nyoma, a mennyiben a holicai gyár szállít Bécsbe majolikát.

1. Üveg.

Bars megye.

Ebedeczen van üveghuta, de a jelentés csak annyit mond róla, hogy készítményeit az egész országban veszik. ✓

Nógrádmegye.

A divényi uradalomhoz tartozó *Fűrész* völgyben most, 1771-ben, épül egy üvegyár, de még csak az alapja van lerakva. ✓

Nyitra megye.

A bajmóczyi uradalomhoz tartozó *Handlova* községben van üveghuta, mely havonta fehér üvegből körülbelül 75 tuczat poharat és 25 tuczat palaczkot, zöld üvegből pedig 100 tuczat palaczkot készít. A poharak tuczatja átlag 1 frt 12 krjával, a palaczkoké 12 krjával kél el a magyarországi vásárokon. ✓

Sopron megye.

A *nagy-martonyi* üveges czéh készít: üvegtáblát nagyság szerint 4 frt, 1 frt 30 kr., illetőleg 1 frtjával. Ablaktáblát olmozással 4, 3, illetőleg 2 krjával darabját. ✓

Veszprém megye.

Lócuton van egy, három olvasztó-kemenczével fölszerelt, üvegyár, mely, ha egész éven át csupán egyfajta árut csinálna, készíthetne: ✓

Közönséges ivópoharat	45.540	tuczatot	12	krjával	tuczatját
Asztali boros poharat	45.540	"	12	"	"
Nagyobb hatszögletű poharat	37.933	"	13	"	"
Hosszunyaku nagyobb üveget (carafina)	30.360	"	18	"	"
Finom két itezés palaczkot	9.108	"	1	frtjával	"
Finom egy itezés palaczkot	15.180	"	36	krjával	"
Közönséges két itezés palaczkot	10.350	"	36	"	"
Közönséges egy itezés palaczkot	20.700	"	18	"	"
Kerek kis ablaktáblát	17.250	"	5 ¹ / ₂	"	"
Kerek nagyobb ablaktáblát	17.250	"	6	"	"
Kurta nyaku üveget (butella)	28.360	"	30	"	"
Kis üveget gyógyszerészeknek valót	9.180	"	6	"	"

Város-Lőd területén két üvegyár van, mindkettő három-három olvasztó-kemenczével, s készíthet évente: ✓

Közönséges ivópoharat	95.000	tuczatot	12	krjával	tuczatját
Asztali boros poharat	100.000	"	12	"	"
Nagyobb hatszögletű poharat	78.000	"	13 ¹ / ₂	"	"
Hosszunyaku nagyobb üveget	65.000	"	18	"	"
Finom két itezés palaczkot	20.000	"	1	frtjával	"

Finom egy itczés palaczkot	41.000	tuczatot	36	krjával	tuczatját
Közönséges két itczés palaczkot	3.000	"	36	"	"
Közönséges egy itczés palaczkot	5.100	"	18	"	"
Kerek kis üvegtáblát ablakra	1.850	"	5 $\frac{1}{2}$	"	"
Kerek nagyobb üvegtáblát ablakra	1.900	"	6	"	"
Kurta nyaku üveget	60.000	"	30	"	"
Kis üveget gyógyszerészeknek valót	200.000	"	6	"	"

Összesen tehát 8,410.000 drb üvegedényt készíthet a két gyár. Valószínű azonban, hogy ezek a magas számok — bár határozottan kifejezve nincsen — csak úgy értendők, mint a lókuti gyárnál.

Zólyommegye.

A *Miklós-hutai* üveghutában a főnökön kívül 4—5 iparos dolgozik. Egy iparos csinálhat naponta 60 drb nagy kerek üvegtáblát, ablakra valót 1 frt 80 denár, 100-at valamivel selejtesebbet 1 frt 50 denár, 100 közönséges minőségűt 80 denár, vagy 100 selejtest 60 denár értékben. Egy darab nagy négyszegletű ablaktáblának, melynek elkészítésére több nap kell, 3 frt, 80 drb kisebbnek ellenben összesen 6 frt az ára. A megyebeli és a szomszédos vásárokon adja el áruit a huta.

A *Szikla-hutai* üvegyár nagyobbára a körmöczbányai és selmeczi pénzverő-intézetek számára dolgozik. A főnökön kívül 6 iparos és 10 napszámos dolgozik benne. Készít pedig évente: 2000 drb nagyobb, finom üvegedényt, vulgo „Schaid-Kolben“, a körmöczbányai pénzverőnek 600 frtért; 50 drb szintén „Schaid-Kolben“ nevezetű, de másféle fajta edényt 75 frtért; 200 drb kisebb „Helben“ nevű, szintén a pénzverőknek szükséges edényt, középfinomat, 60 frtért; 30 drb kisebb „Solvier-Kölbelt“ nevű edényt 3 frtért. Megjegyzendő, hogy a gyár a pénzverőknek nem alkalmas üvegmasszából különféle sekély minőségű üvegedényeket közhasználatra is készít, de csak 40—50 frt érőt, s évente legföllebb 3—4 hetet fordít készítésükre, mikor a hutának hivatalos megrendelése nincsen, s az iparosoknak szünetelniök, a főnöknek pedig az úgynevezett „Warth-Geld“-et kellene fizetnie nekik. Az árak helyben elszállítás nélkül értendők.

A *végheles-hutai* huta 2—3 munkással dolgozik a főnökön kívül. Egy ember készíthet naponta: 100 drb kerek ablaktáblát selejtest, összesen 50 denár értékűt; vagy 70 drb jobbat, 60 denár értékűt; 20 itczés palaczkot, összesen 66 $\frac{2}{3}$ denár értékűt: 30 drb pálinkás palaczkot (egyenként 1 denárt érőt) 30 denár értékűt; 20 palaczkot (egyenként 1 krezárt érőt) 33 $\frac{1}{2}$ denár értékűt; 20 palaczkot (egyenként egy poltúrát érőt) 50 denár értékűt; 20 drb kancsót (egyenként 2 $\frac{1}{2}$ denárt érőt)

50 denár értékűt; vagy végre 40 db kisebb és nagyobb poharat, (egyenként $1\frac{2}{3}$ denárt érőt) $66\frac{2}{3}$ denárértékűt. Helyben és a szomszédos vásárokon kelnek el az áruk.

2. Agyag.

a) Majolica.

Nyitra megyében *Holicson* a cs. és kir. gyár egy év alatt 19.000 frt ára különböző majolica-edényt készít. Két mester működik benne 16 legénnyel. Részint helyben, részint Bécsben adja el áruit.

b) Cserép.

Komárom megye.

Komárom városában 12 fazekas dolgozik. Csinálnak pedig: tálakat háromféle nagyságban mázzal bevonva, százát 3 frt 30 krjával; máz nélküli korsót különféle nagyságban, százát 2 frt 30 krjával; cserepet százát 30 krjával; téglát, százát 1 frtjával; tejes köcsögöt, százát 1 frtjával. Átlag tálát, korsót és cserepet naponta százat, téglát és tejes köcsögöt 50-et csinál meg egy munkás. Többnyire görög kereskedők hordják szét az árukat az országban és viszik le a Bánátba hajókon.

Nógrád megye.

*Losonc*on 8 fazekas van. A különböző, csekély árakat, melyeket készítményeikért vesznek, a jelentés nem tartja érdemesnek részletezni.

Sopron megye.

Csáván hat fazekas van. Egy kályhát mindenik megcsinálhat naponta minőség szerint 6 frt, 3 frt és 1 frt 25 denárért. Azonkívül tálakat és egyéb cserépedényeket készítenek nagyobb mennyiségben, darabját 5, 3 és 2 denárjával.

Zólyom megye.

Besztercebányán a fazekasok lábasokat, tálakat és korsókat készítenek. Ha a mester különféle anyagból elegendő mennyiséget kiformált, akkor kiégetés végett berakja a kemenczébe. Egy ilyen kemence áruért, a szerint, a mint a kiégetés sikerült, 8 frt 30 krt, 7 frtot, illetőleg 5 frt 45 krt kap. Készítenek azonfelül közönséges, kerek kályhát, de azért jó anyagból 16, 10 és 5 frtjával, szögletes, finom kályhát pedig 30, 20 és 15 frtjával darabját.

3. Porcellán.

A komárom megyei *Tata* mezővárosban egy mesterember készíti a közönségesen „holicsi edény”-nek nevezett porcellánt. Hogy mennyit állíthat elő évente, az megmondva nincsen. A 12 személyre való, festett porcellánból készült teljes asztalkészlet ára 60 frt 24 kr., a fehér porcellánból készülté 32 frt 42 kr.

Papír-ipar.

A jelentések szerint nagyon szegényes. Csak Bars- és különösen Nyitramegyében vannak papírmalmok, s azoknak a készítményeit árulják országszerte. A kártya pedig Pozsonyból kerül ki jobbára.

a) *Fehér papír.*

Barsmegye.

Ebedeczen és *Alsó-Kameneczen* vannak papírmalmok, melyeknek készítményeit Pozsonyban és Pesten is veszik.

Nyitramegye.

A temetvényi uradalomban a *Hradeki*, *Moravánkai* és *Új-Lehotai* völgyben van egy-egy papírmalom, a csejteji uradalomban pedig Ó-Turán 7 év előtt (1763) állítottak papírmalmot.

Bajnán Erdődy János grófnak van papirgyára, s készítményeit Galgócson, Nagy-Szombathban és Pozsonyban adja el.

Zólyommegye.

Zólyom-Lipcsén egy mester két segédjével csinál évente 70 rizma finom papirost, rizmáját 3 frtjával; 20 rizma középfinomat 2 frt 30 krjával és 250 rizma itatós-papirost, rizmáját 30 krjával.

b) *Színes papiros.*

Pestmegye.

Pest városának egyetlen papirosfestője van, az is olyan szegény, hogy egyfajta fehér czédulán, vagy levélpapiroson kívül egyebet nem készít. Ebből évente körülbelöl 1200 tuczatot csinál, s a városi előkelő embereknek adja el 4 krjával tuczatját.

Pozsonymegye.

A *pozsonyvárallyai* kerületben egy mesterember festi a papirost s havonta körülbelöl 30 mázsát készít és ad el 30 frtjával mázsáját. A helybeli, s többnyire rácz kereskedők vásárolnak tőle.

c) *Kártya.*

Pestmegye.

Budán 1 frt 6 kr a francia és 1 frt a német kártya tuczatja.

Pozsonymegye.

Pozsonyban négy iparos havonta 320 tuczat finom, vagy 340 tuczat közepes és 360 tuczat közönséges kártyát készíthet 1 frt, illetőleg 45 és 24 krjával tuczatját. Helyben adnak el mindent.

Vegyes iparok.

1. Molnár.

A somogymegyei *Közép-Pulyán* egy molnár van. Minden metreta (körülbelöl 36 itezés mérték) örletni valóból egy 16 részt kap az örlésért, a buza metretájától 1 krt, a rozsétól pedig 1 denárt.

2. Szappanos.

Biharmegye.

Debreczen városának 70 szappanos-mestere van. Csak helyben árulnak, s egy 7 fontos tábla szappant 51 krért adnak. Ügynökeik nincsenek, de azért némi szappant szállítanak ki Lengyelországba a zsidók és egyéb kereskedők. Nagy mennyiségű szappant készítenek, de nem lehet meghatározni, mennyit.

Sopronmegye.

Kis-Martonban egy mázsa faggyugyertya 13 frt, fehér öntött gyertya 19 frt, fekete öntött gyertya 18 frt; fehér szappan 19 frt, fekete 18 frt.

3. Paplanos.

Biharmegye.

Debreczenben 40 paplanvarró dolgozik. Darabját a paplannak 9 frt 10 kr, 7 frt 39 és 5 frt 57 krjával adják el a szomszédos vásárokon.

Hontmegye.

A kishonti területben, illetőleg *Rimaszombaton* 3 iparos 36, 30 és 26 nap alatt készít el egy tuczat vánkost, s 27 frt 24 kr, 24 frt 24 kr és 22 frt 6 krjával adja el tuczatját.

Pozsonymegye.

Pozsony városában 2 mester havonta készíthet 140 drb madraczot párnával együtt, 100 drb finom paplant, vagy 140 drb közönségest vászonnal bevonva és 70 drbot tafotával behuzva. A munkadíj minden font után 23 kr.

Samarja mezővárosban egy iparos 7 frt 24, 3 frt 36 és 3 frtjával árulja a paplant.

Szepesmegye.

Stószon 3 mesterember 3 frt 36, 2 frt 24 és 1 frt 48 krjával készíti a vánkust.

*

A jelentésekből most már megállapíthatjuk legalább azt, miféle ipari készítményekkel üzött Magyarország exportot, habár azt nem is, mennyi szállított ki. Sok nem, az bizonyos. Eszerint kivittek az osztrák-tartományokba: Mosonmegyéből a lajtafalvi és zurányi gyárból

bőrt; Nyitra megyéből a holicai gyárból majolikát, Privigyéről zsinórt, a sasvári gyárból kartont és cziczt; Pest megyéből, Pestről finom kordován-bőrt; Pozsony megyéből a cseklési gyárból kartont, Pozsonyból bőrt és végre Zólyom megyéből, Besztercebányáról aranyozott és ezüstözött réztárgyakat. Távolabbra is: Biharmegyből, Debreczenből szappant Lengyelországba; Nyitra megyéből, Privigyéről zsinórt Bajorországba, s végre Pest megyéből, Pestről fésűt Törökországba. Ennyi az egész. Az osztrák kormány tehát meggyőződhetett, hogy a magyar exporttól az osztrák iparnak nincs oka tartani, ellenben hasznos utmutatásokat kapott, az ország milyen vidékein miféle czikkeinek találhat jó piacokat. S valószínű, hogy épen ez volt a cél, mely a bécsi kormányt ezen kimutatások beszerzésére indította.
